



Länsbibliotek Uppsala



# Språknätet – från projekt till etablerad verksamhet

Ulrika Danielsson

# **Språknätet – från projekt till etablerad verksamhet**

Om sektorsövergripande samverkan kring små barns språkutveckling i Uppsala län  
En utvärdering

Ulrika Danielsson



Länsbibliotek Uppsala



Länsbibliotek Uppsala, 751 85 Uppsala  
lansbiblioteket@lul.se  
www.lul.se/lb

Layout och original: Byrå4, Uppsala 2016  
Tryck: Sandvikens tryckeri, Sollentuna 2016  
ISBN 978-91-979032-3-3

# Förord

Det finns en lång tradition i Sverige och runt om i världen, av projekt och verksamheter som syftar till att stödja och stimulera små barns språk- och litteracitetsutveckling. I Uppsala län kallar vi vår satsning Språknätet. Det huvudsakliga syftet med Språknätet är att utveckla samarbetet mellan bibliotek, barnhälsovård och öppna förskolan/familjecentraler kring det gemensamma professionella objektet – de små barnens språkutveckling.

Det började som ett projekt men är nu en del av ordinarie verksamhet. Länets åtta kommuner och de medverkande sektorerna arbetar efter en och samma överenskommelse. Överenskommelsen innefattar en modell för samarbete/samverkan i form av en taxonomi och ett avtal. Avtalet har undertecknats av chefsrepresentanter från kommuner och landsting. Överenskommelsen innehåller också ett uppdrag till Länsbibliotek Uppsala att utvärdera verksamheten 2016. Utvärderingen blir nu ett viktigt kunskapsunderlag för oss i det fortsatta arbetet med Språknätet.

Uppsala i september 2016

Malin Ögländ  
Länsbibliotekarie  
Länsbibliotek Uppsala

Anneli Lidström  
Bibliotekskonsulent  
Länsbibliotek Uppsala



# Innehåll

<b>Syfte och bakgrund</b>	7
Inledning	7
Syfte och frågeställningar	7
Metod och material	8
Språknätet – bakgrund, beskrivning och begrepp	10
Språknätet – beskrivning av projektet 2010– 2013	11
Taxonomin – en modell för samarbete/samverkan	12
<b>Analys och diskussion</b>	15
Språknät A	15
Språknätsträffarna – struktur, förankring och personliga kontakter	15
Vad samverkas det kring och på vilket sätt?	17
Taxonomin och överenskommelsen	20
Framgångsfaktorer respektive hinder för samverkan – och vägen framåt	22
Språknät B	25
Språknätsträffarna – struktur, förankring och personliga kontakter	26
Vad samverkas det kring och på vilket sätt?	28
Taxonomin och överenskommelsen	29
Framgångsfaktorer respektive hinder för samverkan – och vägen framåt	30
Språknät C och varianter på samverkan	33
Språknät C – varianten på kanten	34
Taxonomins betydelse utifrån samverkansgrad	35
Det aktiva, lokala språknätet – grunden för fördjupad samverkan	36
Samverkan över professionsgränserna	39
Logopedsamverkan med potential	39
Yrkesstatus, legitimitet och mandat	42
Engagemanget, mervärdet och att lära av varandra	43
Att få syn på den egna professionen – i relation till andras	46
<b>Avslutande kommentarer</b>	49
Framåtblickande frågor och förslag	49
<b>Käll- och litteraturförteckning</b>	54
<b>Bilagor</b>	55



# Syfte och bakgrund



## Inledning

*Språknätet* startade 2010 som ett samverkansprojekt med bibliotek, barnhälsovård och öppna förskolan kring små barns språkutveckling. Det pågick i projektform fram till våren 2013 och fick stöd från Kulturrådet under denna period. Språknätet var i sin tur en uppföljning och fördjupning av det tidigare projektet *Språket, typ – redan på skötbordet*, där det fanns en uttalad ansats att stärka samarbetet mellan kommunbiblioteken och barnhälsovården i Uppsala län. I Språknätet kom öppna förskolor/familjecentraler till som ytterligare en samarbetspart och under projektets gång inleddes också ett samarbete med Länslogopedin. Länsbibliotek Uppsala var drivande part i båda projekten.

En skriftlig överenskommelse mellan deltagande sektorer togs fram, som även inkluderade en för projektet utarbetad modell för samarbete/samverkan – en så kallad taxonomi. Kärnan i Språknätet är samverkan i de lokala språknätverken, med representanter från de medverkande sektorerna, som skulle etableras. Vid projekttidens slut hade samtliga kommuner i länet anslutit sig. Lokala språknät bildades och verksamheten kunde därmed permanentas.

Eftersom överenskommelsen skulle revideras efter tre år, så behövde en utvärdering göras. Huvudfokus är samverkan, med utgångspunkt i de lokala språknäten och den taxonomi som använts.

## Syfte och frågeställningar

Utvärderingens övergripande syfte är att försöka beskriva hur den sektorsövergripande och formaliserade samverkan i Språknätet kan fungera, med utgångspunkt i de lokala språknätverken. En viktig del handlar om att ta reda på hur taxonomin för samarbete/samverkan inom Språknätet fungerar som verktyg. Betoningen ligger på nuläge med sikte på framtiden, även om återblickar blir nödvändiga för att nå djupare förståelse.

\*) Förkortningen BHV står för barnhälsovård och BHV-sjuksköterska är numera den vedertagna benämningen på denna yrkeskategori. BVC (barnvårdscentral) avser själva lokalen. I direkta citat av informanterna däremot, förekommer den äldre benämningen BVC-sköterska/-sjuksköterska.



- Hur kan samverkansprocessen se ut i de lokala språknäten?
  - Vad samverkas det kring och på vilket sätt?
  - Vilka framgångsfaktorer för en långsiktig och mer djupgående samverkan kan identifieras?
  - Vilka hinder/svårigheter för samverkan kan urskiljas?
  - Hur ser samverkan ut kring barn med språkstörningar och hur skulle den kunna utvecklas?
  - Hur ser samverkan ut kring föräldrar och barn med annat modersmål än svenska och hur skulle den kunna utvecklas?
- Hur fungerar taxonomin som verktyg för samarbete/samverkan?
  - Vilken betydelse har överenskommelsen (inklusive taxonomin) för arbetet?
- Hur ser deltagarna på sin egen yrkesroll/profession i förhållande till de andras?
- Hur kan samverkan inom Språknätet utvecklas framöver?

Eftersom några kommuner var med från projektstarten och de övriga kom med senare, är tidsaspekten en viktig faktor att ta hänsyn till i utvärderingen.

En ansats för utvärderingen är att den ska väcka frågor snarare än leverera svar – frågor som i sin tur kan generera idéer för Språknätets fortsatta utveckling. Lärandet, inte minst det som kan uppstå i samverkan mellan olika professioner, är en viktig aspekt att lyfta fram.

## Metod och material

Utvärderingen är genomförd med en kvalitativ ansats och bygger främst på intervjuer med deltagare i de lokala språknäten, såväl enskilda som i grupp. Totalt har 12 intervjuer genomförts, med sammanlagt 24 deltagare.

*Åtta enskilda intervjuer med deltagare i tre lokala språknätverk:*

- **Språknät A** – ett språknät som verkar i en medelstor kommun i länet och som varit med sedan starten i projektet. Från detta språknät har två barnbibliotekarier, en BHV-sjuksköterska\* och en pedagog inom öppna förskolan intervjuats. (Informant Bib-A1, Bib-A2, BHV-A, Ped-A)
- **Språknät B** – ett språknät i en mindre kommun, som etablerades när själva projektet avslutades 2013. Härifrån intervjuades en barnbibliotekarie, en BHV-sjuksköterska\* och en pedagog inom öppna förskolan. (Informant Bib-B, BHV-B, Ped-B)

- **Språknät C** – ett språknät, som var med från start, i en stadsdel med relativt hög andel invånare med annat modersmål än svenska. Barnbibliotekarien intervjuades enskilt och en pedagog deltog i gruppintervjun för den yrkeskategorin, men bland annat tidsskäl gjorde att inte fler enskilda intervjuer gick att genomföra inom detta språknätverk. (Bib-C) Eftersom materialet för att närmare beskriva samverkan i detta språknät är för knappt, ingår informanternas utsagor i kapitlet *Språknät C och varianter på samverkan*.

*En intervju med bibliotekskonsulenten vid Länsbibliotek Uppsala, med ansvar för Språknätet på regional nivå.*

*Tre gruppintervjuer yrkesvis:*

- Gruppintervju med bibliotekarier (fyra deltagare).
- Gruppintervju med pedagoger i öppna förskolan (åtta deltagare).
- Gruppintervju med logopedier (3 deltagare). Ytterligare en informant i denna kategori, som inte hade möjlighet att delta, svarade på frågor skriftligt via mejl istället.

Inbjudan till gruppintervjuerna har skickats ut till samtliga i den yrkeskategorin som funnits med på Språknätets kontaktlista. Därefter har deltagarna anmält sig och urvalet kan således bygga på såväl intresse som tillfälle. BHV-sjuksköterskorna\* i Språknätet inbjöds att delta i en gruppintervju vid två tillfällen, men ingen anmälde sig. Inte heller alternativ som telefonintervju eller att svara på frågor via mejl fick någon respons. Denna yrkesgrupp är därför endast representerad genom de två enskilda intervjuerna som genomfördes inom Språknät A och Språknät B.

Samtliga intervjuer har spelats in och skrivits ut. En intervju fick delvis genomföras per telefon. Informanter från sex av åtta kommuner finns representerade: Enköping, Heby, Håbo, Knivsta, Uppsala och Östhammar. Deltagande från Tierp och Älvkarleby saknas i intervjumaterialet.

Dokumentation (projektplaner, mötesanteckningar med mera) som rör Språknätet före, under och efter projekttiden har använts som bakgrundsmaterial och underlag. Även centrala dokument som överenskommelsen inklusive taxonomin är viktigt material för utvärderingen. (Se bilagor.)

Kvantitativa data, bestående av utlåningsstatistik för de så kallade logopedryggsäckarna samt uthämningsstatistik gällande gåvoboken för nyfödda, förekommer mycket sparsamt i analysdelen men redovisas i sin helhet som bilagor.

## Språknätet – bakgrund, beskrivning och begrepp

Under åren 2005–2007 pågick ett samarbetsprojekt med namnet *Språket, typ – redan på skötbordet*, som involverade kommunbibliotek och barnhälsovård inom Uppsala län samt Länsbibliotek Uppsala. Syftet med projektet var att bidra till en god start i språkutvecklingen hos de yngre barnen. Detta skulle uppnås genom att stärka samarbetet mellan barnbiblioteken och barnhälsovården, erbjuda gemensam fortbildning om hur små barns språkutveckling kan stimuleras och utrusta alla BVC-enheter med så kallade språkväschor. Innehållet i dessa bestod av väl valda småbarnsböcker att visa föräldrar och samtala kring.

Ett annat samarbete mellan bibliotek och barnhälsovård handlar om den så kallade gåvoboken, som delas ut till nyfödda länsinvånare. Gåvobokssamarbetet går långt tillbaka i tiden och gåvoböckerna har varierat. Sedan 2009 kan nyblivna föräldrar i Uppsala län välja mellan två titlar, valda utifrån ett språkutvecklande perspektiv som även innebär att de ska fungera i olika språkmiljöer. Distributionen går i regel till så att föräldrarna får ett presentkort genom barnhälsovården, som de sedan tar med till sitt lokala bibliotek. Där får de sedan välja en av böckerna. Gåvoboken finansieras och distribueras av Länsbibliotek Uppsala.

En webbenkät till BVC-enheterna och barnbiblioteksansvariga i länet senhösten 2009 visade att språkväschan på två tredjedelar av enheterna inte var förankrad och inarbetad i verksamheten. Även ett annat resultat var nedslående: trots att de nya gåvoböckerna visade sig vara mycket uppskattade hamnade hämtningsstatistiken för 2009 på under 50 %. Det fanns alltså all anledning att följa upp projektet *Språket, typ – redan på skötbordet*. Samarbetet mellan barnhälsovård och bibliotek var grundlagt, men behövde utvecklas och fördjupas. Projektmedel beviljades av Statens Kulturråd i juni 2010 och därefter kunde fördjupningsprojektet – som fick namnet Språknätet – sätta igång.

Inte bara utvecklingsområden som framkommit inom det egna länet styrde inriktningen av språknätsprojektet. Ett par år innan starten för Språknätet inleddes ett projekt i Halland: *Språkkedjan – en obruten kedja för alla barns tal- och språkutveckling*. Kortfattat handlade denna satsning om att ge de barn som har särskilda behov inom detta område adekvat stöd och hjälp, främst genom att utveckla gränsöverskridande samarbete mellan de instanser som möter dem: i första hand personal på BVC, bibliotek, förskolor och logopedmottagningar. Genom nätverksbygge, gemensam fortbildning, materialutveckling och arbetsgrupper skulle detta förverkligas (Blomberg m. fl., 2010). Språkked-

jan uppmärksammades av Länsbibliotek Uppsala och fungerade som inspiration, särskilt för den del av Språknätet som kom att benämnas ”logopedspåret”.

En projektplaneringsgrupp bildades, bestående av en bibliotekskonsulent från Länsbibliotek Uppsala, barnhälsovårdsutvecklare och en representant för länslogopedin. Även en referensgrupp sattes samman, med bland andra samordnare för öppna förskolan/familjecentraler i Uppsala kommun, barnbibliotekarier och logoped. Dessa grupper bidrog till riktning och innehåll i Språknätet med utgångspunkt i alla deltagande professioner.

## *Språknätet – beskrivning av projektet 2010–2013*

### *Språknätets syfte och mål*

Det huvudsakliga syftet med Språknätet var att *öka engagemanget* i samarbetet mellan bibliotek, barnhälsovård och öppna förskolan/familjecentraler kring de små barnens språkutveckling. Projektet skulle också ha särskilt fokus på barn och föräldrar med ett annat modersmål än svenska.

Ett av projektmålen handlade om att få till stånd en överenskommelse mellan de medverkande sektorerna i fyra av länets åtta kommuner. I formuleringsarbetet kring överenskommelsen utvecklades en modell för samarbete/samverkan i form av en taxonomi och ett avtal, som skulle undertecknas av chefsrepresentanter från kommuner och landsting, togs fram.

Ett identifierat förbättringsområde som tidigare nämnts var rutinerna kring gåvoboken till nyfödda, eftersom uthämtningsfrekvensen var påfallande låg. Att få fler föräldrar att hämta ut gåvoboken, blev därför ett annat konkret projektmål. Även en mer förankrad användning av språkväskorna var önskvärd.

### *Projektaktiviteter och material*

En av de viktigaste projektaktiviteterna blev att etablera lokala språknätverk, så kallade språknät, i de kommuner som kom med tidigt i projektet: Enköping, Uppsala och Östhammar. Språknätens uppgift var att kontinuerligt utveckla och hålla samarbetet vid liv. Förebilden är så kallade Early Childhood Groups, som innebär lokala nätverk där olika professioner möts och samarbetar kring små barn. Denna samverkansform har visat sig vara framgångsrik när det gäller att gynna små barns språkutveckling (Rydsjö, 2012). De lokala språknäten skulle bestå av barnbibliotekarie, BHV-sjuksköterska, logoped, person från öppen förskola/familjecentral, eventuellt språkutvecklare eller andra personer utifrån lokala förutsättningar. Under projekttiden inleddes arbetet i de lokala språknäten, där regelbundna nätverksträffar var en viktig del.

En annan betydelsefull aktivitet blev den föreläsningsserie som anordnades

på regional nivå två gånger per termin, med ett innehåll som på olika sätt belyste barns språkutveckling. Tanken var att gemensam fortbildning över sektorsgränserna skulle bidra till att föra arbetet framåt. En logoped, en forskare inom barnhälsovård, en litteraturpedagog, en fonetikprofessor samt den välkända dramatikern och regissören Susanne Osten är några exempel på föreläsare som bidragit till gemensam fortbildning för språknätsdeltagare under projektiden.

Att förbättra rutinerna vid överlämning av gåvokort respektive hämtning av gåvoböckerna och att inspirera till föräldraträffar, babybokprat och andra aktiviteter lyftes fram under projektet. Deltagarna uppmuntrades till att hitta metoder eller samarbetsformer som syftade till att stödja småbarnsföräldrar i deras språkutvecklande roll för sina barn.

Logopedspåret var en del av Språknätet som riktades mot barn med språkstörning och deras föräldrar eller andra vuxna i barnens närhet, genom att etablera och utveckla samarbete med logopeder. Efter inspiration från Halland och projektet Språkdedjan togs så kallade logopedryggsäckar fram, som skulle skrivas ut på särskilt framtagna recept av logopeden och lånas ut på kommunbiblioteket. Landstingets logopeder och barnbibliotekarier samverkade under projektiden kring att ta fram böcker och annat träningsmaterial, instruktioner till föräldrar och förpacka i åtta olika barnryggsäckar indelade efter träningsbehov: *Ljud 1, Ljud 2, Samspel, Sortera, Ord 1, Ord 2, Meningar 1, Meningar 2*. Vid projekttidens slut hade alla huvudbibliotek i länets kommuner och tre stadsdelsbibliotek i Uppsala försetts med logopedryggsäckar, redo att lånas ut när föräldrar kom med sina recept.

Även annat material producerades inom ramen för Språknätet: ett hundratal nya språkväskor att användas på BVC-mottagningar och öppna förskolor, en film för utbildning och inspiration i föräldragrupper och andra sammanhang samt foldern *Ett barn flera språk*, som översattes till sju språk.

I samband med projektets avslutning anslöt länets övriga kommuner. Det som tog vid när samtliga kommuner hade underskrivna överenskommelser, var en implementering av ett projektbygge in i löpande, ordinarie verksamhet. Vid projekttidens slut fortsatte några kommuner sina redan påbörjade samarbeten, samtidigt som andra formade nya. Gemensamt för samtliga var att de hade en överenskommelse och en taxonomi som formell grund för samverkan.

### *Taxonomi – en modell för samarbete/samverkan*

En taxonomi är en hierarkisk nivågruppering som är vanlig inom naturvetenskapen, men den har även kommit att användas i modifierad form inom andra fält. I *Taxonomier – verktyg för verksamhets-utveckling* (2013) förklarar Malin

Ögland modellen närmare, vilket leder in på användningen inom biblioteksområdet och dess samverkande sektorer. Den amerikanska forskaren David Loertscher har exempelvis arbetat fram en taxonomi som redogör för samarbete på olika nivåer mellan skolbibliotekarie och lärare.

Malin Ögland har fritt utgått ifrån Loertschers sätt att bygga taxonomier och utvecklade 2008–2010 i projektet *Mäta och väga* en taxonomi i sex nivåer för samarbete mellan BVC/familjecentraler och bibliotek. Taxonomin är tänkt att läsas nedifrån och upp, där nivå ett anses vara den lägsta nivån av samarbete och nivå sex den högsta. Språknätets projektplaneringsgrupp tog utgångspunkt i Malin Öglands arbete och vidareutvecklade en egen taxonomi – för samarbete/samverkan kring de yngsta barnens språk- och läsutveckling i Uppsala län. Förutom bibliotek och BVC/familjecentraler tillkom öppna förskolan och i viss mån även länslogopedin som samarbetspartners.

### ***Taxonomin inom Språknätet***

Att språknätssamverkan regleras av en sektorsövergripande överenskommelse är inte unikt i sig, men att den är formulerad som en taxonomi är sannolikt betydligt ovanligare. Det ansågs nödvändigt för att *”få struktur, legitimitet, kontinuitet och hållbarhet i samarbetet”*. Enligt projektredovisningen till Kulturrådet (år 2) är avsikten med taxonomin inom Språknätet trefaldig: *”(1) Taxonomin beskriver på detaljnivå hur samarbetet ska gå till och vem av samverkansparterna som ansvarar för vad (2) Den ska även kunna fungera som ett strävansdokument och (3) kunna användas som ett utvärderings-instrument. Hur gick det? På vilken nivå befinner vi oss nu? På vilken nivå skulle vi kunna arbeta under nästa treårsperiod?”* I ett projekt-PM bekräftas att taxonomin, förutom att vara normerande, även kan utgöra ett redskap för verksamhetsutveckling. Där förklaras också att lokala förutsättningar styr på vilken nivå samarbetet kan ske, vilket är en väsentlig premiss när flera olika kommuner finns representerade.

Taxonomin inom Språknätet har sex nivåer. Den första nivån handlar om kontaktnät för information, där de olika verksamheterna utser kontaktpersoner som bland annat ska informera om överenskommelsen och det språkutvecklande material som tagits fram. Den andra nivån berör samarbete kring gåvoboken och foldrar och på nivå tre hamnar gemensam fortbildning för kunskaps-delning. Nivå fyra, som handlar om samverkan för barn med språkstörningar, beskriver arbetsgången kring logoped-ryggsäckarna (som i taxonomin benämns ”språkryggsäckar”) och ansvarsfördelningen mellan främst barnbibliotekarie och logoped. Samverkan kring föräldrträffar, som beskrivs i nivå 5, handlar om att barnhälsovård, bibliotek och öppna förskolan/familje-

centraler ska samarbeta planerat kring dessa med målet att de ska bli likvärdiga oavsett var i kommunen man bor.

En central samverkansform inom Språknätet, som även manifesteras i taxonomins högsta nivå (nivå sex), är just samverkan i lokala språknät. Där ska representanter från BVC, bibliotek och öppna förskolan/familjecentraler ”*samarverka regelbundet kring det gemensamma uppdraget: barnets språkutveckling*”. Det ska ske ”*utifrån lokala förutsättningar och utifrån respektive profession*”. Överenskommelsens mål är att nå samverkan enligt denna nivå under en treårsperiod.

I taxonomins olika nivåer beskrivs, förutom vad deltagarna ska samarbeta eller samverka kring, i stor utsträckning de olika professionernas ansvarsområden – alltså vem som ska göra vad. I de lägre nivåerna, som fokuserar informationsmaterial och distributionsformer i ganska hög utsträckning, används begreppet *samarbete* i rubriksättningen. I de högre nivåerna som berör mer komplexa aktiviteter används istället *samverkan* som begrepp.

### ***Begreppen samarbete och samverkan***

Användningen av begreppen *samarbete* och *samverkan* i taxonomin är medveten, vilket framgår av taxonomibeskrivningen i projekt-PM:et. Samverkan definieras som något utöver samarbete och med ”*samverkan menas medvetna handlingar som utförs tillsammans med andra i en avgränsad grupp avseende ett definiera problem och syfte*”.

Kajsa Lindberg försöker i sin bok *Samverkan* (2009) grundligt ringa in begreppet och närliggande termer genom olika slags definitioner. På ett grundläggande plan innebär samverkan kort och gott att göra saker tillsammans med ett gemensamt syfte, medan samarbete däremot omfattar all möjlig interaktion mellan människor. Samverkan kan också innebära aktiviteter där någon form av gräns överskrids. En arbetsprocess där flera aktörer ingår som interagerar med varandra och där samspelet är organiserat, i exempelvis projekt eller nätverk, kan även det vara en definition på samverkan. Framför allt kanske det handlar om att uppnå sådant som inte hade varit möjligt på egen hand, att samverkan tillför ett mervärde.

Även om begreppen *samarbete* och *samverkan* används medvetet i taxonomin, så förekommer de sannolikt mer slumpmässigt i andra avseenden i materialet kring Språknätet. I utvärderingens fortsatta delar, blir det begreppet *samverkan* som kommer att användas generellt – med undantag för informanternas utsagor, där deras val av begrepp givetvis får styra.

# Analys och diskussion



I denna del av utvärderingen kommer jag att beskriva, analysera och diskutera hur samverkans-processen kan se ut i några lokala språknät. Språknät A exemplifierar ett språknät som varit med sedan projektstarten och Språknät B åskådliggör ett nätverk som kom igång när projektet övergick i ordinarie verksamhet. Därefter följer ett avsnitt som belyser andra varianter av samverkan, där Språknät C utgör inledande exempel. Slutligen beskriver jag och resonerar kring olika aspekter av samverkan över professionsgränserna.

## Språknät A

Språknät A verkar i en medelstor kommun i länet och har varit igång sedan projektstarten. I kommunen finns ett huvudbibliotek med tre filialer. Två familjecentraler (kallas i denna kommun för Familjecentrum) är placerade inom tätorten. Dessutom finns ytterligare tre barnavårdscentraler i kommunen. Informanterna i detta språknät består av BHV-sjuksköterska (BHV-A) och pedagog (Ped-A) från den ena familjecentralen samt de två barnbibliotekarierna (Bib1-A respektive Bib2-A) vid huvudbiblioteket. Bibliotekarierna är sammankallande för de lokala träffarna. Samtliga informanter har varit aktiva deltagare i Språknätet under flera år; ett par av dem ända sedan projektet inleddes år 2010.

Språknät A träffas en gång per termin. Träffarna brukar vara förlagda till biblioteket och tar ungefär en och en halv timme. I kontaktlistan finns ett femtontal personer med, men vanligtvis brukar fyra-fem personer delta – en ”kärntrupp” bestående av representanter från biblioteket och främst en av familjecentralerna (BHV-sjuksköterska och pedagog). På senare tid har även deltagare från de två privata BVC-mottagningarna varit med. I början av projektet deltog även en logoped aktivt, men den professionen finns inte längre representerad i Språknät A av organisatoriska skäl. Noterbart är att logopeden delar sin tjänst mellan Språknät A:s och Språknät B:s kommuner.

### *Språknätsträffarna – struktur, förankring och personliga kontakter*

Språknätsträffarna inom Språknät A har en ganska obunden struktur. Deltagarna pratar om hur det ser ut just nu i de olika verksamheterna: vad som fungerat och inte fungerat och vad som är på gång. De följer ofta upp föregående möte och diskuterar utformning av de olika aktiviteterna



som de samverkar kring. Bib1-A berättar om träffarna och det personliga mötetets värde: ” – – Det är också ett sätt att bara träffas och prata. Vi försöker att det inte ska bli en massa privatsnack, men det har en social funktion också.” Träffarna har också betydelse för att verksamheterna ska fungera förstärkande gentemot varandra och det gemensamma uppdraget. Bib2-A utvecklar detta:

*”...vi pratar om hur man lyfter varandras verksamheter i samarbetet, kan man säga. Hur kan vi marknadsföra öppna förskolan och BVC. Och BVC kommer hit och då pratar man ju när vi har föräldraträffar... går ni på öppna förskolan, använder ni rim och ramsor och sådana saker... så man återkopplar till varandras verksamheter.”*

Informanterna betonar vikten av de lokala språknätsträffarna på olika sätt. Att träffas och få personliga kontakter värderas högt, liksom möjligheten att delge varandra information. I taxonomin står uttalat att språknätsträffar ska äga rum två gånger per år och det är en mötesfrekvens som därför sannolikt tas för given av informanterna. Bib1-A menar att två träffar per år ”är ganska optimalt” och förklarar det med: ”En gång – lättare att det rinner ut i sanden och oftare, ja då är det lättare att bortprioritera.” En av pedagogerna i Språknät A (Ped-A) uttrycker emellertid en frustration över att mötena är för sällan: ”Jag skulle ju önska att det var fler träffar. Hen fortsätter med att konkretisera kring mötesfrekvensen: ”Minst två gånger per termin. För det blir litegrann en lägeskontroll nu, var vi står och så vidare. Skulle man vilja göra något ytterligare, då kräver det att man träffas igen.” För att höja ambitionsnivån kring språknätssamverkan, föreslår informanten fler träffar – men lyfter även problematiken med för få deltagare. Svårigheter med att nå ut till fler framträder tydligt i intervjumaterialet. Bib2-A försöker beskriva situationen inom främst den privata barnhälsovården:

*”Sedan är det ju naturligtvis så att de har världens personalomsättning... – – Och det gör ju naturligtvis att det är svårt... det kanske inte heller är sådana projekt eller samarbeten som man prioriterar vid överlämning till exempel.”*

Frågan är om mötesfrekvensen, i Språknätets fall en gång per termin, signalerar något om värdet av just denna samverkan. I förlängningen kan det i så fall sannolikt påverka sådant som rör legitimitet och status. Flera av de

intervjuade har varit med länge, känner ett stort engagemang och uppfattar Språknätet som en väl etablerad samverkansform. Andra kontaktpersoner inom de samverkande sektorerna har kanske inte uppfattat uppdraget, "äger inte frågan" och saknar uppbackning från chefshåll.

För att komma vidare med förankringsproblematiken kommer bibliotekarierna inom Språknät A gå via sin chef, som i sin tur kan ta upp det med barnhälsovårdens ledning. Som Bib1-A uttrycker det: *"Ja, men vi har sett problemet och har en lösning på det. Eller vi vet vilket steg vi ska ta för att lösa det."* Här torde avtalet som finns, överenskommelsen om sektorsövergripande samverkan, spela en viktig roll.

Även när det gäller strategin kring språknätsträffarna har Språknät A ett utvecklingsorienterat tillvägagångssätt. Bib1-A berättar:

*"På mötet för två veckor sedan gav vi oss faktiskt läxa till oss själva till nästa gång och det är nog första gången vi gjort det. Vi ska kolla in dels Svenska med baby, dels Bokstart – att alla läser på lite om det. Vi vet att Bokstart ska diskuteras på länsnivå och Svenska med baby, där kan ju inte vi stå med som huvudmän. Men man kan läsa på lite så man vet vad det är, man kan hitta idéer – vad skulle vi kunna sno från det här som vi kan använda oss av."*

Ansatsen påminner om 40-20-40-metoden för effektivt lärande, som lanserades av forskaren Robert O. Brinkerhoff och har lyfts fram av förespråkare i många sammanhang (Rutquist, 2013). Metoden förutsätter både väl tilltagen förberedelse och dito efterarbete kring exempelvis en utbildning, eller som i detta fall nätverksmöten. "Läxan" berör de intentioner som Språknät A har att nå ut till fler och genom att ta del av två aktuella aktiviteter som anknyter till viktiga målgrupper, *Bokstart* och *Svenska med baby*, hittar Språknät A en möjlig väg att komma vidare. Inspirationen att titta närmare på *Bokstart* kom i sin tur från en regional språknätsträff, där den nationella satsningen presenterades.

### *Vad samverkas det kring och på vilket sätt?*

Inom Språknät A samverkades det tidigt kring gåvoboken till nyfödda, med det för projektet gemensamma målet att öka uthämningsfrekvensen – och i förlängningen betona vikten av att tidigt introducera böcker och läsning för barn. På språknätsträffarna har deltagarna diskuterat fram och tillbaka kring arbetsgång och lämplig tidpunkt för gåvoboksintroduktionen, ba-

serat på erfarenheter hos de medverkande yrkesgrupperna. BHV-sjuksköterskorna har de två valbara gåvoböckerna på sina mottagningar och kan visa föräldrarna hur de kan läsa för sina bebisar. Böckerna finns även på öppna förskolan och pedagogerna påminner också föräldrarna vid behov. Deltagarna i Språknät A har således systematiserat arbetet med gåvoboken genom att ta fram gemensamma riktlinjer. Bib1-A förklarar:

*”Vi har satt upp vår agenda eller vår plan och vi har kommit överens om när de ska dela ut det här gåvokortet, vid vilket tillfälle, vad vi ser är bästa, vi har också kommit överens om hur gamla barnen ska vara när de kommer hit på föräldrautbildningen. Vi har bestämt att kortet delas ut vid tre månader. Vi började med fyra månader, men ändrade till tremånadersbesöket. Anledningen till det var att vid fyra månader – – då är det så långt till nästa [besök], men tar man det vid tre månader så kan man påminna vid fyramånaderskontrollen.”*

Under projekttiden ökade uthämtningsfrekvensen för gåvoboken inom Språknät A, men trots det systematiserade arbetet har den sjunkit kraftigt under senare år. Sannolikt är svårigheterna med att nå ut till barnhälsovården och få BHV-sjuksköterskorna att dela ut gåvokorten en bidragande orsak till nedgången.

Föräldrautbildningen är sannolikt den aktivitet som det samverkas mest kring inom såväl Språknät A som Språknätet generellt och det är också en mycket etablerad verksamhet i barnhälsovårdens regi. Bibliotekarierna ansvarar för den träff som äger rum på biblioteket, men från en av familjecentralerna följer ibland också BHV-sjuksköterskan med. De flesta andra föräldraträffarna, som arrangeras av BVC-mottagningen på denna familjecentral, håller till på den intilliggande öppna förskolan. Även föräldrautbildningen har, efter diskussioner i nätverket, fått en genomarbetad struktur. Bib1-A utvecklar: *”Sedan är det sagt att de ska vara ungefär sju månader när de kommer hit [till biblioteket] och det är för att det en väldigt bra ålder att interagera med barnet kring böckerna, föräldrarna är mycket mer mottagliga att lyssna och barnen har inte börjat krypa ännu utan de sitter stilla.”* Samverkan i Språknät A innebär således ett komplext erfarenhetsutbyte, med tydliga inslag av problemlösning. Det strukturerade arbetet kring gåvoboken och föräldrautbildningen skulle knappast ha varit möjligt utan denna samverkansform och sammantaget har de olika professionernas bidrag utvecklat aktiviteterna.

Eftersom flera av deltagarna i Språknät A varit med sedan starten av projek-

tet, har de också haft möjlighet att utveckla samverkan under en lång period. Men tankarna om att systematisera arbetet med föräldrträffarna väcktes redan något år in i projektet. Ur Språknät A:s mötesprotokoll, 2011-11-23:

*”Vi vill utarbeta en modell som funkar för oss i nätet och sen sprida till övriga aktörer i kommunen, som inte direkt deltar i projektet. Det är (såklart) viktigt med ett bra bemötande och bra information när BVC kommer till biblioteket med sina föräldragrupper. Oavsett vilket bibliotek man besöker är det viktigt att grupperna får samma service och information. Detta är bibliotekets ansvar att sprida inom sin yrkesgrupp så att det är genomförbart 2013. – – Vi vill också att det skapas en struktur kring besöken, i fråga om när de sker. Vi tycker att det vore bra, både för BVC:s och bibliotekets planering, att man bestämde att träff nr X (gärna i slutet, t ex den fjärde träffen) sker på biblioteket. På så sätt skapas förutsättningar för framförhållning.”*

Arbetet med att ta fram riktlinjer kring föräldrträffarna som främst äger rum på bibliotek har alltså delvis utvecklats för att de ska vara så likvärdiga som möjligt oavsett var i kommunen de erbjuds. Ett annat skäl har sannolikt varit att skapa ett underlag som underlättar vid personalbyten och omorganisationer. Flera informanter återkommer just till behovet av att påminna om dessa gemensamt framtagna rekommendationer när det tillkommer ny personal i de olika verksamheterna.

Språknät A har främst samverkat kring aktiviteter och material som uttryckligen funnits med i taxonomins olika nivåer. Men det har även uppstått samverkan utanför taxonomins innehåll. Öppna förskolan har exempelvis ett slags tematräffar och pedagogerna samverkar med BHV-sjuksköterskor och barnbibliotekarien kring dessa. Bland annat håller bibliotekarien i temat som handlar om böcker och läsning för små barn. När öppna förskolan har haft verksamhet på en av stadens lekplatser, har bibliotekarien bjudits in för att läsa för barnen och presentera böcker.

Riktade insatser till barn och föräldrar med annat modersmål än svenska tas inte upp i taxonomin, men finns med som en prioriterad målgrupp i projektets syftesbeskrivning. Inom Språknät A arbetar deltagarna aktivt kring dessa familjer. På den familjecentral som senaste tiden varit mest aktiv inom Språknät A och som verkar i ett flerspråkigt område, hålls särskilda SFI-kurser för småbarns-föräldrar vars deltagande med barn underlättas av närheten till öppna förskolan. Dessa SFI-grupper har varit en bra ingång till en prioriterad

målgrupp som brukar vara svår att nå. Bibliotekarien har besökt dem och pedagogerna har i sin tur introducerat en del av dessa föräldrar till bokbussen, som stannar till i området. Bibliotekarien på bokbussen har hjälpt till med att ordna lånekort och ta fram böcker på olika språk. Även BHV-sjuksköterskan har, genom tät samverkan med främst öppna förskolan, kunnat förstärka betydelsen av biblioteket. Såväl BHV-sjuksköterskan som pedagogen beskriver den upplevelse av triumf och glädje som nyblivna lånekortsinnehavare vittnar om. BHV-A: *"Där har det ju blivit en jättegrej att få ett bibliotekskort. Bussen fixar det när de kommer hit. Då tar personalen på öppna förskolan dem i handen och säger att nu går vi till bokbussen. Och så kommer de dit och så är det så häftigt att se när de kommer tillbaka, de bara: Tadaa! Och alla andra: Grattis! Då har man ju fått ett bibliotekskort och kan gå och låna böcker själv."* Bokbussen bör i detta sammanhang även kunna fungera som en "tröskelsänkare" till huvudbiblioteket och nästa steg för Språknät A blir att undersöka möjligheterna att ta med SFI-grupperna dit.

Vidare har BHV-sjuksköterskan inlett ett samarbete med en somalisk förening och en idé är att ordna träffar på biblioteket för somaliska familjer. Barnhälsovården och i viss mån även öppna förskolan har sannolikt lägre trösklar för många människor som biblioteket har svårare att nå. Genom att samtliga yrkesgrupper i Språknät A samverkar och förstärker betydelsen av biblioteket både som mötesplats och medieförsörjare, uppnås betydligt mer än genom enskilda insatser.

### *Taxonomi och överenskommelsen*

Inom Språknät A anser informanterna att de har uppnått högsta nivån i taxonomin. Bib2-A menar att det är klart och tydligt att taxonomin läses nerifrån och upp och att det är så de har jobbat, att de snabbt var igång och arbetade med de lokala träffarna. Hen slår samtidigt fast: *"Så det känns som att vi är aktiva och absolut jobbar på alla nivåer"*. Den andra bibliotekarien (Bib1-A) berättar om sin syn på taxonomin: *"Jag tror inte jag har tänkt så mycket, annat än att taxonomi är ett ganska svårt ord. Jag kom ihåg att när den presenterades så kändes det så stort, men när vi började läsa om det så var det så att det här gör vi ju redan... det var inte så svårt ändå att komma ganska högt upp."*

Det förefaller som om Språknät A tidigt i projektet insåg att grunden till samverkan redan fanns och att taxonomins olika nivåer var inom räckhåll. Även om det kan vara svårt att utifrån några informanters utsagor få en heltäckande bild av taxonomins betydelse för samverkan i detta språknät, så föreställer jag mig att den främst har haft ett värde inledningsvis – som en igångsättare, men

kanske också för att synliggöra en redan befintlig struktur. Bib2-A utvecklar synen på taxonomin genom att just titta i backspegeln: *”För oss från början så inbillar jag mig att vi tittade på det som ett styrdokument, för vi tittade och så bockade vi liksom av... och så har vi tänkt att vi är uppe på nivå sex och det är där vi jobbar”*.

Frågan är vad taxonomin betyder nu, i ett lokalt språknät som varit igång länge och anser sig ha nått den högsta nivån. Bib1-A ger sin syn på taxonomin idag: *”Just nu känner jag mig bara förvirrad... Men eftersom vi tycker att vi ligger högt så är det nog främst en inspiration för oss. Men om du inte gör det så kan det nog kännas jobbigt.”* Även BHV-sjuksköterskan uttrycker sig kring taxonomins funktion och huruvida den utmanar dem idag: *”Vi tar upp den varenda gång på träffarna, men eftersom vi har samverkan i lokala språknätet så kan vi inte klättra vidare. Därför tänker jag lite, vad kan vi göra? Nu är det lite fokus invandrare. Vi behöver ju också utvecklas.”* BHV-A menar därför att samverkan kring familjer som är svåra att nå, exempelvis invandrarfamiljer, uttryckligen skulle kunna lyftas fram i taxonomin.

Språknät A samverkade tidigt på den högsta nivån, vilket gör att taxonomin idag kanske inte utmanar dem tillräckligt. De för Språknätet prioriterade målgrupperna barn och föräldrar med annat modersmål än svenska finns inte representerad i nivåbeskrivningarna samtidigt som samverkan kring dessa utvecklas som parallella spår. Även om Språknät A utvecklar sin samverkan bortom taxonomin, finns en risk att innehållet fungerar begränsande. Malin Ögland resonerar i *Mäta och Väga – om statistik och effektivitet på folkbibliotek* (2010) kring just detta, där hon ser en risk med att en verksamhet konserveras, genom att nivåer slås fast och definieras. Ögland menar emellertid att det ändå kan vara nödvändigt i en viss del av utvecklingsprocessen, för att reda ut begrepp och praktiskt tillämpa dem. Jag föreställer mig att en grundlig revision av den nuvarande taxonomin behövs för att ta Språknät A:s samverkan till högre nivåer.

Att det finns en överenskommelse som är underskriven på hög chefsnivå inom de medverkande sektorerna har betydelse, enligt informanterna. Just chefsnivån är emellertid något som Bib2-A reflekterar kring: *”Ja, jag är ju lite kluven. Jag tycker att det är jätteviktigt att cheferna har skrivit på och också att det var dom som initierade att man fick ingå i samarbetet – men sedan är det på vilken nivå det ska undertecknas för att det ska vara ett levande dokument. --- Antingen kommer man för högt upp i paraplyet eller för långt ner... --- Och vi har ju bytt både förvaltningschef och inte längre har någon bibliotekschef och bytt den som är ansvarig för det... --- ”* Problematiseringen kring chefsni-

våer och avståndet till medarbetarna som ska arbeta med det överenskomna, tillsammans med den ”klassiska” stötestenen personalomsättning – lika aktuell på chefsnivå som bland medarbetarna – är värd att lyfta. Hur kan en överenskommelse förankras på olika nivåer i en organisation, såväl horisontellt som vertikalt? Bib1-A: *”Det blir en rotation bland personal. Synd att de privata BVC inte får det prioriterat från sina chefer. Och jag är rädd att eftersom det varit stora personalbyten så överlämnas det inte som man överlämnar resten av jobbet. Om du kommer som helt ny och hittar en mapp om Språknätet, då kan det vara svårt att få ok från chefen...”*. Här sätter Bib1-A fingret på all samverkans svaga punkter: de som handlar om personberoende, mandat och att ”äga en fråga”. Svagheten visar sig när en medarbetare som deltagit i nätverk utanför sin organisation slutar och en annan ska ta vid. Hur ser överlämningar ut? Hur kommer det sig att ”mappen Språknätet” kanske missas, men inte det som rör nyheter i ett vaccinationsprogram? Hjälper det att högsta chefen har skrivit på, om närmsta chefen inte är insatt?

Bibliotekarierna inom Språknät A har tänkt gå via sin chef för att försöka få med fler BVC-mottagningar och förhoppningen är att det påskrivna avtalet, överenskommelsen, ska kunna vara en pådrivande faktor. Rollen som sammanställande till språknätsträffarna kan vara besvärlig, särskilt om förankringen i chefsleden saknas. Bib1-A: *”--- Vi har försökt trycka på det här med avtalet, men det hjälper inte när det kommer från oss utan nu måste vi lyfta det, så att det kommer från chef till annan chef.”* Bib1-A fortsätter: *”I och med att vi står inför det vi gör nu, att lyfta det till chefsnivå så hoppas jag att det betyder ganska mycket. --- Jag hoppas att överenskommelsen har tyngd. Den chef som skrev under hos oss har ju slutat... ”*

Kajsa Lindberg framhåller i *Samverkan* (2009) just betydelsen av samverkansavtal, inte minst genom dess symbolvärde, vilket ger de samverkande deltagarna formellt stöd för att exempelvis frigöra tid och skapa engagemang. Men utan förankring på alla nivåer, förefaller överenskommelsen väga alltför lätt.

### *Framgångsfaktorer respektive hinder för samverkan – och vägen framåt*

Något som flera informanter framhåller som särskilt värdefullt med samverkan i Språknätet, är de lokala träffarna. Betydelsen av att mötas och skapa relationer till varandra kan inte överskattas. Där föds nya idéer och nya behov, menar pedagogen. Bib2-A påpekar att träffarna bidrar till att upprätthålla samarbetet och blir tillfällen då de lär av varandra. Att samla olika professioner erbjuder en betydligt större arena för lärande än den egna,

yrkesmässiga sfären. Informanterna framhåller varandras kompetenser och att de kan bidra från olika håll, med olika infallsvinklar. Det gemensamma professionella objektet, små barns språkutveckling, är en tydlig grund att samverka kring. Bib1-A förklarar: *"Ja, det jag tänker är att det alltid bra med att skapa kontaktnät och så. Och det här hjälper ju till att vi har kunnat fortsätta att hålla det... det finns en gemensam kärna att jobba mot. Här har vi... det här är ämnet vi diskuterar, sedan kan man diskutera på olika sätt och utifrån olika aspekter och metoder."*

Bib1-A fortsätter beskriva vad som fungerat bra i samarbetet: *"Det är en fråga som engagerar. Rent krasst kan det vara att personkemin fungerar, att vi funkar ihop som grupp. Att vi har det här gemensamma intresset och att det är en viktig fråga att lyfta och att fortsätta jobba med. Det är en tacksam fråga att jobba med också, ganska lätt..."* Gruppdynamik och psykologiska trivselfaktorer är viktigt för alla nätverk som träffas fysiskt, men kan vara svårt att medvetet påverka. Även en intressegemenskap bidrar positivt och utgör också en drivkraft för samverkan. I *Samverkan* (Lindberg, 2009) beskrivs den som en utgångspunkt för ett altruistiskt synsätt, där samverkan ses som något som är bra för alla och inte bara för den egna organisationen. Samverkan beskrivs i ett sådant sammanhang som icke-hierarkisk där aktörerna möts på lika villkor. Andra perspektiv på samverkan kan istället handla om att främja egennyttan och i huvudsak se fördelarna för den egna organisationen.

Alldeles oavsett om engagemang är professionellt eller personligt, var huvudsyftet med Språknätet att öka engagemanget i samarbetet mellan sektorerna – att genom en fördjupning uppnå samverkan. I frågan om vad som ökar ett engagemang återfinns ett cirkelresonemang kring framgångsfaktorer. Bib1-A: *"Men jag tänker att när man får till ett väl fungerande samarbete och kan ha träffar där man kan utbyta erfarenheter och tankar och kan sätta upp de här riktlinjerna så ökar ju det också engagemanget. Det blir en sporre till att fördjupa det ännu mer. Så istället för att göra isolerade saker så blir det en del av något större. Lite hönan och ägget..."* Genom att lägga till kontinuitetsaspekten, utvecklar Bib1-A det ytterligare: *"Det är just det att det är ett avslutat projekt men det har övergått till stabil verksamhet. Vi träffas regelbundet i ett kontaktnät som en del i vårt dagliga arbete... Jag ser inget slut på det. Känns som att vi hela tiden kan utveckla det för att det inte ska stagnera. Ungefär som detta med nya målgrupper, Bokstart och Svenska med baby – vad kan vara användbart för oss."*

En annan viktig framgångsfaktor för Språknätet och dess samverkan är den gemensamma fortbildningen, de så kallade regionala språknätsträffarna.



Samtliga informanter understryker på olika sätt betydelsen av detta. BVC-A framhåller fortbildningens roll som katalysator i det lokala arbetet: *”Jag tycker föreläsningarna är jätteviktiga, för att få nya idéer, nya infallsvinklar... hade vi inte fått höra om Bokstart till exempel, då hade det kanske inte varit lika lätt för oss att tänka på spåret med somaliska familjer. Så det tror jag är en jätteviktig del.”* De regionala träffarna är en sammanhållande faktor genom att de gör det *”mer levande i hela länet också”*, menar Bib1-A. Hen beskriver också ett annat, intressant sätt att se på föreläsningar och hur sådan kunskap kan tillämpas:

*”Det är inte säkert att man lär sig så mycket nytt, att det blir stora aha-upplevelser, men bara nya sätt att formulera sig... det är så vi pratar på de här lokala träffarna, som nu senast pratade vi mycket om att jag berättade att jag är jättenoga med att poängtera att man läser med barnen och inte för barnen när det gäller högläsning och förklarande också vad jag menar med skillnaden med det. Och det tyckte de andra var bra, att man skulle försöka använda det mer – det är så lätt att man säger ’kom ihåg att läsa för barnen’, för det är så uttrycket är. Men att läsa med barnet är något helt annat. – – – Och det är ett sådant argument eller sätt att uttrycka sig som jag fick någonstans från någon föreläsning jag var på.”*

Att hitta nya sätt att formulera sig på, kan tyckas vara ett småskaligt sätt att tillämpa sin nya kunskap på – men, föreställer jag mig, är i detta fall omvälvande eftersom det förändrar ett grundläggande förhållningssätt som dessutom sprids vidare genom nätverket.

När det gäller utvecklingen av Språknät A: s samverkan, så finns det konkreta planer. Att fortsätta introducera biblioteket via den somaliska föreningen och till SFI-grupperna genom biblioteksbesök har tidigare nämnts. De har också pratat om att ta fram ytterligare en gåvobok, på förslag från BVC-håll. BHV-A förklarar: *”Det pratade vi också om på senaste språknätet, att det hade varit kul om det funnits något mitt emellan – den vid 3-4 månader och sedan den vid 4 år – men det hade varit häftigt, eftersom vi har börjat med språkscreening vid 2,5 år – om det då kunde komma en bok då också. Då blir det lite mer uppdelat. Det håller bibliotekarierna att jobba med, om man kan ta fram en bok för oss i Enköping... någonting däremellan.”*

Ett annat spår är att eventuellt arbeta fram ett Bokstartsinspirerat koncept, där BHV-sjuksköterskan gör hembesök tillsammans med barnbibliotekarien. Barnhälsovården gör i dagsläget två hembesök, ett när barnet är nyfött och ett

vid åtta månaders ålder. De har diskuterat att det sistnämnda besöket skulle kunna vara det gemensamma, att det skulle passa bra språkutvecklingsmässigt. I samband med detta tankefrö, improviserar BHV-sjuksköterskan i intervjun: *”Och det nya barnhälsovårdsprogrammet är verkligen så att när behovet finns, så ska man kunna göra fler hembesök. De är vi som sätter den gränsen. Det hindrar inte att vi gör ett hembesök vid 2,5 år, om det skulle vara lättare då i och med språkscreeningen. Då tar vi bara med grejer och kollar språket, men att man samtidigt hade... och så har vi en gåvobok då också! – det kom jag faktiskt på nu – att ni kan komma till biblioteket... Det hade ju varit jätteroligt! Superkul att kunna göra det.”* Två utvecklingsidéer, en extra gåvobok och gemensamma hembesök, sätts spontant samman till en och själva intervjun framstår som ett tillfälle för slutsatser.

Även om Språknät A kommit långt i sin samverkan och på olika sätt kan lyfta fram sådant som fungerat, finns det anledning att ta upp några delar som fungerat mindre bra. Som tidigare nämnts anser en av informanterna att mötena är för sällan och att det är ett hinder för den fortsatta utvecklingen. Även svårigheterna att nå ut till fler inom nätverket, främst till BVC-mottagningarna, har uppfattats som ett väsentligt problem – inte minst när det gäller aspekten kring likvärdighet och samsyn. Bib1-A: *”... för vår grundtanke är att oavsett vilket BVC du kommer till så ska du få samma budskap. Sedan kan det presenteras på olika sätt, men du ska få samma budskap. Och det blir det ju inte om inte vi kan träffas och prata igenom det här.”* Den relativt stabila och sammansvetsade grupp som träffas regelbundet, med ganska få deltagare, kan i sig vara en hämmande faktor även för nätverket – tillförseln av nya infallsvinklar och perspektiv blir lägre. Det kan också vara svårt för nya deltagare att ta plats och göra sina röster hörda i en sådan ”kärntrupp”. Men det finns även styrkor med den typen av grupper, vilket också framkommit i intervjumaterialet: kontinuitet, trygghet och goda möjligheter att hela tiden bygga vidare på det som de redan påbörjat.

Även avsaknaden av logoped i nätverket uppfattas av informanterna som ett slags hinder, inte minst när det gäller att vidareutveckla användningen av logopedrygsäckarna.

## **Språknät B**

Språknät B verkar i en mindre kommun i länet, som kom med efter projekttidens slut. I kommunen finns ett folkbibliotek, två öppna förskolor – en i samhället och en några mil utanför – och två privata BVC-mottagningar. Det finns en samverkan kring barnfamiljer i kommunen genom fa-

miljecentralen, som innefattar öppna förskolan, familjeteamet, mödra- och barnavårdscentraler och Svenska kyrkan. Verksamheterna är däremot inte samordnade lokalmässigt. Informanterna i detta språknät består av barnbibliotekarie (Bib-B), BHV-sjuksköterska (BHV-B) och pedagog (Ped-B) från den centralt belägna öppna förskolan. Bibliotekarien och pedagogen har varit med sedan Språknät B startade, medan BHV-sjuksköterskan kom med något senare.

Språknät B:s språknätsträffar kom igång året efter att själva projektet avslutats. Träffarna brukar äga rum på biblioteket och bibliotekarien är sammankallande. I kontaktlistan finns i dagsläget sex personer med och på de två protokollförda mötena har sex respektive fyra personer deltagit. I intervjumaterialet framträder – vilket liknar Språknät A:s informantutslagor – svårigheter för främst bibliotekarien att få kontakt med nya språknätsrepresentanter, framför allt från BVC-mottagningarna.

### *Språknätsträffarna – struktur, förankring och personliga kontakter*

Språknät B försöker träffas en gång per termin, men eftersom det tog tid att formera nätverket så har det enligt bibliotekarien bara hunnit bli tre gånger totalt fram till och med höstterminen 2015. Bib-B beskriver mötena översiktligt: *”Då träffas vi och pratar och utbyter tankar och erfarenheter och det är bra att man får ansikten på varandra, det underlättar för samarbetet. Sedan kan det vara svårt att hitta tillfällen när alla kan.”* Det personliga mötets betydelse betonas av informanterna och bibliotekarien menar att träffas och lära känna varandra är en *”bra och viktig utgångspunkt liksom för att kunna utveckla samarbete”*. Bib-B berättar om samtalsämnena på språknätsträffarna:

*”Vi har väl pratat om olika saker, jag har visat gåvoböckerna och vilka 4-årsböcker som barnen får välja på. De får ju presentkortet på BVC men det är ju inte alltid som sköterskorna har sett riktigt vilka böcker det är... — — — men framför allt 4-årsböckerna. Och sedan så har vi pratat om... vi har nog försökt fylla det med lite olika... jag har inte skickat ut något program i förväg. Så har vi pratat om det som varit angeläget då. Jag har visat logopedväskor... alla vet inte... så har vi pratat om önskemål som vi har, tankar och hur vi tycker att vi kan samarbeta och så.”*

Det är en ganska obunden mötesstruktur som framträder, med ett trevande innehåll som illustrerar den uppstartsfas som Språknät B har befunnit sig i.

Pedagogen nämner också att de har tittat på taxonomin och pratat om hur de ligger till. Enligt mötesprotokollen för de två senaste mötena har de återkopplat till flera föreläsningar från de regionala fortbildningsdagarna. De har även diskuterat föräldraträffarna och rutiner kring gåvoböcker.

Även en av informanterna i Språknät B framför synpunkter på mötesfrekvensen. BVC-B: *"Det skulle vi kunna få bättre, för det blir lite sällan. Kanske att vi har kontakt med [NN, bibliotekarien] och vi skulle kunna spana lite hur ska vi lägga upp det. Vad ska vi ha, vad ska de innehålla?"* Pedagogen kopplar på tidsaspekten: *"Det krävs ju att vi har tid att ses. Ibland är det den eviga frågan... till och med att vi skulle behöva en halvdag, att vi satt och tänkte till någon gång då och då."* Kanske hör synpunkterna samman med ett behov av att påskynda processen, efter startsträckan som varit. Samtidigt uttrycker framför allt bibliotekarien, i sin sammankallande roll, en frustration kring svårigheterna att nå ut till vissa av språknätsdeltagarna. Bib-B: *"När det gäller att kunna få kontakt via mejl och så, då känner jag att vi inte direkt är så prioriterade alltid. Därför att de har ju också en ofta mycket pressad situation, på BVC och sådär."*

En rimlig fråga blir hur det ska gå att samla deltagare till fler möten, om en del av dem inte hör sammar kontaktförsöken i dagsläget. Problematiken kring detta liknar den från Språknät A. Värdet av legitimitet och förankring av språknätssamverkan i alla deltagande organisationer, särskilt från chefshåll, blir återigen tydligt. Är arbetsbelastningen hög, blir prioriteringar än viktigare och då väljs sannolikt sådant som inte är kärnuppgifter bort. Är språknätssamverkan en kärnuppgift inom de sektorer som valt att skriva under överenskommelsen? En av informanterna problematiserar detta med grupsammansättning mot bakgrund av att deras språknätverk är relativt nybildat. Återigen uppmärksammas dynamiken i en stabil grupp där deltagarna känner varandra väl jämfört med det föränderliga nätverket, med nya medlemmar och där verksamheter alternerar mellan personal som deltar. Ped-B:

*"-- De skiftar BVC-sköterskor och det är inte något fel med det. Förra gången var det ingen från den ena och en ny från den andra. --- Men faran kan ju vara att om man duffar för mycket med olika människor, så känner man inte lika seriöst, 'går du på det här språknätsmötet - nej, jag går nästa gång'. Då kan det ju bli att det blir svårt att få en bra grupp som tänker åt samma håll. Sedan är det ju svårt att få till det att alla kan komma. Men så kände jag senast, att har du inte varit med förut, ja då har du inte sett den här [taxonomin], så får man dra det igen... För att det ska bli bra och att det ska kännas meningsfullt"*

*att gå på dessa möten så måste vi hjälpas åt att tänka på vad vi ska prata om nästa gång, förbereda lite... Vi fick lite sådana tankar förra gången, så jag tror att det är på gång. Vi är lite nya, så tror jag att det är.”*

Det finns onekligen en problematik i ambitionen att få så många som möjligt med i nätverket och på träffarna, samtidigt som en stabil och dedikerad grupp där deltagarna är trygga med och känner varandra värderas högt. Likvärdighetsaspekten, som innebär att alla oavsett exempelvis vilken BVC-mottagning som besöks ska nås av samma grundbudskap och erbjudas liknande aktiviteter, är en viktig princip som talar för att försöka nå ut brett i det lokala språknätet.

### *Vad samverkas det kring och på vilket sätt?*

Inom Språknät B samverkas det kring gåvoböckerna, främst mellan biblioteket och BVC. Gåvokortet till nyfödda delas ut av BHV-sjuksköterskan vid första hembesöket och hämtas sedan ut på biblioteket. De har inte tidigare diskuterat om tidpunkten är den mest gynnsamma. BHV-B: ”– – – Man kanske kan ta det när de har landat lite, när de är ett par månader och ser om det ökar hur många som hämtar ut.” När jag berättar om Språknät A, som haft denna diskussion och ändrat tillfälle för gåvokorts-utdelning just av denna anledning, verkar det bekräfta BHV-sjuksköterskans tankegångar: ”Det ska jag nog ta och notera.” Intervjun visar sig återigen vara ett tillfälle för reflektion.

Det samverkas också kring föräldrautbildningen. Grupperna håller till på öppna förskolan, med undantag för ett tillfälle när barnen är omkring sex-sju månader. Då är föräldraträffen på biblioteket och leds av bibliotekarien. Den gemensamma förberedelsen består av tidsbokning via mejlväxling. Innehållet i träffarna har diskuterats på ett språknätsmöte, även kopplat till taxonomin. BHV -B: ”Ja, taxonomin, och stött och blött lite – var ligger vi och vad är nästa steg... Så det fungerar bra. För då har vi också kontakt med de på öppna förskolan. Vi har föräldragrupperna där, så att där har vi haft lite olika upplägg.”

Öppna förskolan och biblioteket samverkar också, bland annat genom att pedagogen vid behov kontakter bibliotekarien för tips, idéer och ”gästspel”. Detta är något utöver de aktiviteter som finns uttryckligt beskrivna i taxonomin. Pedagogerna tipsar i sin tur föräldrar om biblioteket och dess aktiviteter för barn. De har också samordnat sina verksamheter så att de kompletterar varandra bättre, utifrån en idé som biblioteket hade om en riktad satsning på barn och deras föräldrar eller andra närstående. Under ett möte med bibliotekschefen, bibliotekarien och pedagoger kunde en lämplig veckodag utses. Ped-A:

*"[Bibliotekschefen] var ju van att ha ett samarbete med familjecentraler från där hen jobbat tidigare och då spånade vi lite hur vi skulle kunna nå ut till våra föräldrar. De hade ju tänkt själva att de skulle ha någonting och då tipsade vi att fredagar har ju inte vi någon inre verksamhet, då är ju vi ute. Så då startade de upp sitt Fredagshäng och det har tydligen blivit jättepopulärt. Och vi lobbar jättemycket för det, vi är ju ute på fredagar och grillar korv och 'ni är välkomna till oss, men vill ni inte vara ute så kan ni gå till biblioteket istället'. Vi har hört av föräldrar att det varit jätteuppskattat! Det tycker vi om, vi tycker att det ska vara så, att vi ger och tar. - - -"*

Bibliotekarien åker även till öppna förskolan utanför centralorten och håller i sagostunder ungefär två gånger per termin, en efterfrågan som troligen har uppstått som en effekt av Språknätssamverkan. Bib-B: *"Ja, kanske för att vi ha fått kontakt mer och att vi har funderat på hur vi ska kunna samarbeta... och sedan har jag skickat ut böcker till dom och sådär."* Det framgår däremot inte om denna öppna förskola i sin tur besöker biblioteket ibland, eller på annat sätt bidrar till samverkan.

### *Taxonomi och överenskommelsen*

I intervjumaterialet för Språknät B framträder en trevande syn på taxonomin och hur den ska avläsas. Bibliotekarien menar att *"man måste ju jobba parallellt med de här nivåerna"* men beskriver den även som en slags trappa, som "reglerar" samverkan: *"Den har väl den betydelsen att det står också vad samarbetet ska bestå av också. Man får riktlinjer till vad som ska hända. - - - Jag tänker att vad jag förstår så är nivå 1 basnivån, sen ska man jobba sig upp i taxonomin också."*

Pedagogen kommenterar den med orden: *"Jag blir lite förvirrad när den börjar på nummer sex och så går den neråt... vad kommer först? Men det är lite vad man har för kartor i sin hjärna. Om det ska vara runt eller längst med eller..."* Bibliotekarien tänker sig att taxonomin visar *"vad som är bas och vad som är viktigast"* och att *"helst vill man ju ha med alla de här olika nivåerna"*. Hen uppfattar att taxonomin är en hierarkisk nivågruppering, med en basnivå och en högsta nivå, men att arbetet med de olika nivåerna bör ske parallellt. Den synen grundas sannolikt i att Språknät B:s samverkan fortfarande är i sin linda och att informanten därför uppfattar att de har mycket kvar att arbeta med.

Förutom synen på taxonomin som ett slags riktlinjer, är det också en överenskommelse i sig. Bib-B fortsätter: *"Jag tänker ändå att det är en överenskommelse, det står ju det också – att det är en överenskommelse och att samarbetet ska*

*ske på det här sättet.*” På frågan om taxonomin ger pedagogen stöd i samverkan som representant för öppna förskolan, blir svaret: *”Det står ju inte vad vi... det är ju inte som en slags arbetsbeskrivning, vad öppna förskolan ska göra och det tycker jag är bra. På gott och ont. Hade vi det så skulle ju vi kunna följa någonting.”* Graden av konkretion varierar i taxonomin. På vissa nivåer beskrivs samarbetet mer utförligt, särskilt i termer av vem som gör vad. Men underlag för en överlämning vid personalbyte, kan den uppfattas som en översiktlig genomgång. BHV-sjuksköterskan anser att barnhälsovården finns väl representerad i taxonomin och menar att den är *”en slags ram, en slags arbetsgång.”* Kanske är den helt enkelt för detaljerad i vissa delar för att utgöra ram och för vag i andra för att beskriva en arbetsgång? Frågan handlar sannolikt också om att den är framtagen för sinsemellan ganska olika mottagare: de ingående sektorernas chefer på olika nivåer samt deras medarbetare som ska utföra arbetet.

Innan överenskommelsen skrevs under och de bildade ett lokalt nätverk, hade biblioteket mycket svårt att få till ett samarbete med främst barnhälsovården. Efter avtalet kom till gick det lättare, även om alla ännu inte är ”med på tåget”. Bib-B förklarar: *”För oss har det varit bra med överenskommelsen därför att det har blivit... eftersom det har varit svårt att få till ett samarbete förut här i kommunen.”* Överenskommelsen verkar ha fungerat som katalysator, men det är också troligt att legitimiteten för Språknätssamverkan skiljer sig åt mellan de olika sektorerna. Bib-B: *”...men samtidigt så märker jag ju att det är vi på biblioteket som är mest insatta i den här taxonomin. Jag har ju fått visa den när vi har träffats för alla har inte sett den. Även om deras chefer har skrivit på...”* Återigen framträder problematiken med förankring, inte minst från chefsledet och ut till medarbetarna – och kanske också vice versa. BHV-B beskriver detta utifrån sin utgångspunkt: *”Jag vet inte om de [cheferna] vet om det, hur insatta de är. Det här familjecentralsarbetet, där är det förankrat. De ska vara med på vissa möten, alltså cheferna...”* På frågan om de känner till Språknätet, svarar hen: *”Nej, där är det inte lyft i något sammanhang som jag känner till där de varit med. Sedan vet jag inte vad de får veta när det är en privat vårdcentral... vi som jobbar här vet vad som tillhör och vad vi ska bedriva. Det är ett rent BVC, så vi får alla möjligheter att bedriva det som behövs i verksamheten. Vi lägger upp och planerar våra besök och...”*

### *Framgångsfaktorer respektive hinder för samverkan – och vägen framåt*

Trots att Språknät B inte varit i gång med sin lokala samverkan så länge, kan informanterna beskriva sådant som både fungerat bra och mindre bra så här långt. Det faktum att deltagarna träffas på sina språknätsmöten

och lär känna varandra är en framgångsfaktor i sig. Bibliotekarien menar att träffarna är en viktig utgångspunkt för att kunna utveckla samverkan. BHV-sjuksköterskan formulerar sig kring mervärdet av samverkan så här långt: *"Dels är det inspiration och det blir så tydligt när man kommer in i det sammanhanget. Man får upp ögonen för det, får mer fokus, man får inspiration och lust. Också det att vi får samma tänk, att vi kan inspirera varandra från de olika yrkesgrupperna och känna att vi jobbar tillsammans. Det stärker oss också. Jag tycker vi har kommit till en bra samverkan, som vi kan bygga på."* Det som är särskilt värt att lyfta fram och som känns igen från intervjuerna med Språknät A:s informanter är den förstärkta, gemensamma plattformen som samverkan i nätverk med olika yrkesgrupper ger. Att samverkan med andra, särskilt i form av att träffas och bygga upp goda relationer, kan bidra till ökad arbetsglädje framträder också i beskrivningarna.

Bibliotekarien ser också direkta effekter av samarbetet med exempelvis barnhälsovården som innebär att biblioteket når många som annars inte skulle ha besökt biblioteket. Bib-B: *"De har ju... vi behöver ju samarbetet också eftersom BVC träffar ju alla barn. De delar ut gåvokorten. Sedan är det ju också väldigt bra att när de här grupperna väl kommer hit så känns det ju bra... många... dels för att de får komma till biblioteket, för många har inte varit här förut och de passar på att skaffa lånekort. Det blir liksom en länk liksom då, BVC till de här föräldrarna, för oss."* I någon mån ser informanten fördelar för den egna organisationen genom att få tillgång till något som skulle vara svårt att åstadkomma själv. Samtidigt finns en tydlig vilja att stärka varandra för att bättre lyckas med det gemensamma, språkutvecklande uppdraget. Diskussionen kring att nå ut till alla dem som de olika verksamheterna riktar sig till förekommer inom Språknät B, men har inte framträtt så tydligt i intervjumaterialet. De har pratat om exempelvis informationsmaterial och litteratur på andra språk än svenska, men däremot har det inte samverkats så mycket kring denna målgrupp ännu. Pedagogen menar de kommer till öppna förskolan, från och till, men att det går att göra mycket mer. De har inlett ett bra samarbete med kommunens flyktingsamordnare och informanten tror också att det finns samarbetsfördelar inom språknätet kring målgruppen: *"Ja, här måste man kunna göra jättemycket bra tänker jag. Frågan är hur och hur vi ska kunna nå dem. Men då känner jag att det måste gå genom vår flyktingsamordnare, att vi skulle kunna ordna någon träff bara med dem med tolk... annars vet jag inte. Att börja någonstans där."*

En vilja att åstadkomma förbättringar inom befintliga samverkansområden finns också. Bib-B: *"-- -- Det kan bli bättre, det finns utvecklingsmöjligheter i varje del i den här taxonomin fortfarande. Verkligen. Föräldraträffarna kan bli*



*bättre, ryggsäckarna kan användas mer och det kan förbättras det här kring gåvoboken och sådana saker. Allting skulle kunna bli bättre.*” I ett fortsatt resonemang beskriver bibliotekarien samarbetet som en ständig process, som behöver underhållas: *”Jag tänker att man aldrig kan känna att nu är det här klart. Vi pratade om det att det är lite fårskvvara också, med allt samarbete. Det kommer ny personal, man måste underhålla samarbete och så där. Förutsättningarna ändras för alla och inte bara för en själva.”* Utsagan utgår ifrån det faktum att människor genom att samverka med andra inte bara påverkas av ändrade villkor i sina egna organisationer, utan också i andras. Att hitta strategier för att hantera ständig rörelse kan vara svårt, tänker jag, men att bara försöka förhålla sig till det kan vara en bra början. Den första frågan att ställa kan vara vad jag själv/vi själva kan påverka och gå vidare utifrån det.

Informanterna kan även identifiera sådant som fungerat mindre bra i samverkan. Det som samtliga tar upp på olika sätt är hög personalomsättning och turbulens kring exempelvis BVC-mottagningarnas ägarförhållanden och organisation. BHV-B beskriver effekten av detta: *”Sedan är det alltid så att när det försvinner personal och det kommer nya, så får man börja om. Men det är bra att det är några kvar som kan se till att det fortsätter.”* På frågan om det går att komma runt det hindret och ändå skapa kontinuitet, resonerar BHV-B kring den regionala språknätsträffarnas betydelse:

*”Jag vet att de träffarna vi hade i Uppsala, då fick jag upp ögonen hur det egentligen såg ut. Vilka yrkesgrupper som man har med... då blir man ju tvungen att tänka på hur det ser ut i vår kommun. När det var helt nytt med Språknätet och man inte visste riktigt vad det var... Även om jag hade jobbat med en kollega som var med, så hade det inte överförts... så det gav mycket när jag var där. Det är ju lite olika på olika ställen. Men det hänger ju på att man brinner lite för det, de som är kvar och ser till att få in de nya.”* Den gemensamma fortbildningen fyller således en funktion som ett slags introduktion av Språknätet för nyanställda och ett tillfälle som kan skapa överblick och regionalt sammanhang.

Detta med betydelsen av vissa personers drivkraft kommenteras även av pedagoger, som menar att engagemang är viktigt för att få kontinuitet i samverkan. Samtidigt finns en fara att bygga samverkan på enstaka ”eldsjälar”. Ped-B: *”...om någon som verkligen har varit drivande till exempel flyttar. Samtidigt är det ju livsfarligt att hänga upp det på en person. Så det är ju lite kluvet det där. Som det kan bli så vill man ju ha kontinuitet i den här gruppen, att vi ses... men kan det ju rinna ut i sanden, det är jätteknepig det där.”* Informanten funderar vidare på om det går att komma runt svårigheterna vid personalbyten: *”Om man har tydlighet och kanske ett spår som man kör efter, man har lite anteckningar*

som är enkla... jag vet inte, men på något sätt... vad knepigt. Men att man har tydlighet i uppdraget och att det är enkelt, det måste vara enkelt att hoppa in i och enkelt att förstå..." Det informanten beskriver är möjligen ett slags modell för samverkan, i form av en taxonomi eller något annat, i kombination med tydlig dokumentation från föregående deltagares arbete hittills.

Även kommunikationen upplevs som ett hinder, framför allt av bibliotekarien som haft svårt att nå ut till främst BVC-personal. Problemet skulle kunna tas upp på språknätsträffarna, men behöver sannolikt lyftas till chefsnivån för att komma närmare en lösning.

När Språknät B:s informanter får blicka framåt, handlar det en hel del om "gräva där de står" och bygga vidare på det som påbörjats. Bib-B förklarar: "Det jag tänker nu är att vi ganska nyss har kommit igång att jobba med de här delarna och att man i så fall skulle vilja utveckla de delarna. Vi har ju börjat men allting kan ju bli bättre – utan att för den skull ta in ytterligare... så tänker jag nu. Man behöver mera tid för att jobba med just den här... Därför tänker jag att det kan vara bra att jobba med det vi har utan att ta in ytterligare saker. Utveckla föräldraträffarna och göra dem bättre eller samarbetet i språknätet, mötena..." Parallellt med viljan att hela tiden göra förbättringar, finns också en önskan om att göra mer. Pedagogen spånar fritt: "Men någon gång per termin, vi skulle kunna ha något gemensamt tema, bjuda hit eller bjuda ner till biblioteket. Vi behöver inte vara här utan vi kan ju vara på biblioteket och prata om något tema, språket till exempel. Vi har ju mycket erfarenhet alla vi som jobbar, så vi behöver inte ta in någon dyr föreläsare utan vi skulle kunna delge av det vi har."

Språknät B har passerat sin startsträcka och förefaller vara på väg in i en mer etablerad fas av samverkan. Informanterna uttrycker tillförsikt kring sitt språknät och ser positivt på fortsättningen. Ped-B: "Och det kommer att kunna utvecklas, så känner jag. Vi är på gång att hitta nya möjligheter och nya sätt att träffas. Det är jag helt övertygad om."

## **Språknät C och varianter på samverkan**

Språknät A och B utgör exempel på två språknät i olika faser av samverkansprocessen. Men inom länet finns lika många språknätsvarianter som det finns språknät och i föreliggande avsnitt exemplifierar Språknät C en nätverksvariant som utgår från befintlig familjecentralssamverkan. Jag diskuterar också taxonomins betydelse utifrån samverkansgrad, liksom styrkan i det lokala språknätet som grund för fördjupad samverkan.

### *Språknät C – varianten på kanten*

Språknät C inledde sitt arbete vid projektstarten, i en stadsdel med stor andel invånare med annat modersmål än svenska. Något ”regelrätt” lokalt språknät har inte bildats här, utan biblioteket har på olika sätt knutit an till redan befintlig samverkan, och på så sätt format ett alternativ till ett lokalt språknät. För närvarande finns biblioteket med i en familjecentralsamverkan, där man tillsammans med andra verksamheter planerar och schemalägger stadsdelens föräldrautbildning. Bib-C berättar:

*”I och med att vi nu är så samkörda så vet dom, då kan dom i princip bara säga att nu gör vi så här, vi kommer då... Bra, säger jag. Det är ju också en vinst. När man liksom känner varandra, vi vet... vi tänker väldigt pragmatiskt. Jag tänker på det här lokala språknätet – där är ju grunden att samarbetet ska ske över de tre sektorsgränserna, alltså öppna förskolan, BVC och biblioteket. Det har inte fungerat. Det har varit svårt att få loss [sjuksköterskan] från BVC. Däremot har det fungerat ändå tack vare det här stora [mötet], de har ju en plan. Och samtidigt har det inte fungerat för att föräldrarna inte kommer hit, nu på senare tid.”*

Det som beskrivs är en ingång till samverkan som ett slags alternativ till ett eget lokalt språknät. Bib-C ger sin syn på denna lokala samverkansvariant: *”Alltså för mig är språknätet ett sätt att tänka. Vi har ju ett språknät här. Det funkar ju, men det är ju just BVC-sjuksköterskan som inte har tid. Vi har ju de här träffarna. Det vi behöver lösa nu, det är ju att försöka fundera på varför kommer det inge folk på mina... eller mina... varför kommer de inte till biblioteket?”* Bibliotekariens utsaga uttrycker en pragmatisk hållning och ett sätt komma vidare utan att fastna vid ett hinder. Hen fortsätter att definiera Språknätet som idé genom att använda termer som ’språngbräda’ och ’fortbildning’. Informanten menar också att det är poänglöst att till varje pris försöka starta ett eget lokalt språknät om det redan finns en samverkansgrupp kring exempelvis föräldrautbildning- en i området.

På ett konkret plan handlar det för bibliotekets del närmast om att försöka ta reda på varför föräldraträffarna på biblioteket inte lockar och utifrån det hitta alternativ. Bibliotekarien funderar på om barnens ålder kan vara en orsak till bristande uppslutning. Biblioteksträffarna är schemalagda så att barnen är mellan två och fem månader. Bib-C: *”Men det är ju något man kan diskutera. Ur föräldraperspektiv. Om de är för trötta och inte orkar gå ut, liksom.”* Åldern på

barnen kan vara en parameter att ta hänsyn till om föräldraträffarna ska fungera bra, vilket exempelvis Språknät A har visat. Samtidigt så finns en uttalad ambition inom Språknätet att visa på vikten av tidig läsning. Bibliotekarien fortsätter: *”Det beror ju på vilket perspektiv man har. Har man perspektivet att visa att man ska läsa tidigt, då är det ju bra att börja tidigt. Men har man perspektivet att man kanske inte orkar för att man är så trött, ja då är det ju smartare att vänta.”*

Kanske är det så att bibliotekets roll i denna samverkan behöver tydliggöras, eftersom de exempelvis inte är sammankallande i denna konstellation. Frågan är också om det befintliga nätverket ger utrymme för utvecklad diskussion kring föräldraträffarnas utformning eller om det främst handlar om schemaläggning av dem. Eftersom det ska byggas en BVC-mottagning i närheten av biblioteket, finns emellertid möjligheter för Språknät C att fördjupa samverkan med barnhälsovården framöver.

### *Taxonomins betydelse utifrån samverkansgrad*

Språknät A, vars samverkan utvecklats under relativt lång tid, menar att alla taxonomins nivåer uppnåtts och att den inte utmanar dem i dagsläget. Redan tidigt kunde de konstatera att de uppnått flera nivåer och att övriga var inom räckhåll, så inledningsvis fungerade taxonomin sannolikt som ett verktyg för att utveckla språknätsarbetet tillsammans med andra. Språknät B har precis kommit igång med sin samverkan och identifierar ”förbättringsområden” på flera nivåer. Som jag uppfattar det är de i en utvecklingsfas och taxonomin fungerar sannolikt som ett tillräckligt sporrande dokument, som ger riktning och viss tyngd åt det fortsatta arbetet.

Språknät C har utvecklat ett språknätverk, som utgår från föräldrautbildningens planeringsgrupp inom ramen för en familjecentralssamverkan. Bibliotekarien är positiv till taxonomin eftersom den tar hänsyn till de lokala förutsättningarna, till ”verkligheten”. Men någon större betydelse för samverkan tycks den ändå inte ha: *”Nej, inte för mig, eftersom jag redan... det här är ju någonting som vi, som jag tror alla vi tänker ändå. Det är helt naturligt. Det här är väl snarare bra att ha för den som inte är insatt, skulle jag vilja säga. Som inte begriper vad gör ni egentligen, vad håller ni på med. Det vet vi. Och vi vet vart vi vill. Det är min upplevelse.”* Eftersom informanten varit med sedan projektstarten, ser Språknätet som en idé snarare än en viss bestämd samverkansform och har hakat i ett annat nätverk förefaller nivågrupperade riktlinjer överflödiga.

Tanken att taxonomin skulle kunna uppfattas som ett ”stressande” dokument av de språknät som av olika anledningar inte kunnat samverka på de

flesta nivåerna har tidigare lyfts i utvärderingen. Stöd för detta återfinns bland informanterna i gruppintervjun med bibliotekarierna. En av informanterna beskriver taxonomin som svårbegriplig, att det känns *”hoppigt, man gör lite här och lite där.”* En annan av bibliotekarierna, som ingår i ett lokalt språknät som inte har några språknätsträffar, fortsätter beskrivningen: *”Jag tycker att du sätter väldigt bra ord på något som jag har tänkt på hela tiden, att det här, det här bladet [taxonomin] är något som gör att man känner sig otillräcklig och tycker att det här känns svårt och konstigt helt i onödan. Istället för att man gör saker alltså, som är bra.”* Taxonomin upplevs helt enkelt som *”en källa till dåligt samvete”*, som samma informant uttrycker det. Denna utsaga visar att om det inte går att nå samverkan enligt den högsta nivån fungerar inte taxonomin som ett verktyg, utan upplevs snarare som ett ok. Det blir inte riktlinjer, utan skiljelinjer – mellan dem som har förutsättningar att klara nivåerna och de som inte har det.

I gruppintervjun med pedagoger inom öppna förskolan har de flesta informanter varit med sedan projektstarten, men har olika erfarenheter av hur samverkan fungerat i sina respektive språknät. Det har varit svårt att få till kontinuerlig samverkan i vissa nätverk, samtidigt som det har gått något lättare i andra. Men med pedagogen som en stabil deltagare, har det ändå som jag uppfattat det inte avstannat helt. Taxonomin uppfattas överlag positivt och beskrivs exempelvis av en pedagog som ett genomtänkt dokument. En annan fyller i: *”Är det för många nivåer, och inte når vi upp till det där, då är det ju lätt att man lägger ner det än att man fortsätter. Det här är bara roligt.”* Eftersom flera av dem vittnar om relativt stor personalomsättning inom sina respektive språknät, har taxonomin sannolikt haft betydelse som gemensamma riktlinjer när nya nätverksdeltagare ska introduceras.

Taxonomin betydelse inom de lokala språknäten förefaller skilja sig åt beroende på samverkansgrad och var på tidsaxeln samverkan befinner sig. Kanske är det så att den har störst betydelse under den första tiden i ett etablerat språk-nätsarbete? Frågan är också hur konkret och lokalt anpassad den kan vara. Är den för generell riskerar den att tolkas olika och inte erbjuda den struktur som behövs och är den för specifik kan den skapa begränsningar.

### *Det aktiva, lokala språknätet – grunden för fördjupad samverkan*

I intervjumaterialet framträder flera exempel på etablerat nätverksarbete. Både Språknät A och B representerar en modell där de skapat ett lokalt språknät, med deltagare från familjecentralssamverkan. Det lokala språknätet existerar parallellt med familjecentralens nätverk och utgör två olika

samverkansgrupper som sannolikt kan dra nytta av varandra. Informanterna understryker betydelsen av regelbundna träffar; att mötas och samtala med utgångspunkt i barns språkutveckling är det lokala språknätets ryggrad. Trots svårigheter ibland att nå ut till nya språknätsdeltagare, utgör de nätverksrelationer som etablerats en viktig bas för fortsatt och utvecklad samverkan.

Språknät C utgör exempel på när biblioteket hakar i befintlig familjecentralssamverkan och släpper tanken på "eget" språknät. Fortfarande rör det sig om ett lokalt nätverk, med sektorer som samverkar kring barn och familjer, men risken finns att bibliotekets roll blir odefinierad och att det gemensamma professionella objektet – små barns språkutveckling – inte hamnar i fokus. Möjligen kan det vara lätt att blanda ihop vad man egentligen samverkar kring, eftersom familjecentralerna har ett vidare syfte för sin samverkan än Språknätet. Taxonomin nämner familjecentraler som samverkanspart, men då är utgångspunkten att det handlar om lokala språknät med deltagare från familjecentralens verksamheter – och främst inom de sektorer som finns med i språknätsöverenskommelsen. Familjecentralerna är en väl etablerad samverkansform och kan antagligen i vissa fall "överskugga" ett lokalt språknätverk. Frågan är vad som är mest strategiskt och hållbart på sikt: att haka i och dra nytta av en redan väl etablerad samverkansform, familjecentralens, eller att försöka bygga "egna", lokala språknät? Är det i så fall bibliotekets ansvar att etablera ett sådant? Hur mycket ska de lokala förutsättningarna styra och hur pragmatisk behöver man vara? Oavsett vägval, behöver rimligtvis också cheferna inom de olika sektorerna vara involverade.

Det är värt att notera att en del lokala språknät inte har några språknäts-träffar alls, varken i egen regi eller liknande Språknät C:s variant. Det kan delvis bero på att kommunikationen med främst barnhälsovården är svår att etablera, men ibland har även kontakten med öppna förskolan haltat. En av bibliotekarierna, som arbetar i en kommun som var med från början i Språknätet, berättar under gruppintervjun: *"Från starten hade vi ju bra kontakt. När öppna förskolan firade ett jubileum så bjöd de in oss, det var trevligt, då hade vi lite vi-känsla. Tyvärr har vi ju tappat det och jag vet inte riktigt vad det beror på."* I intervjumaterialet framkommer flera exempel på samverkan som till en början fungerat bra, men senare "runnit ut i sanden". Även om orsakerna inte sällan kopplas till personalomsättning och förändrade villkor i en organisation, föreställer jag mig att de också kan vara svåra att identifiera. Oavsett orsaker, blir det nödvändigt att hitta strategier för att komma vidare. Att ha ett lokalt språknät "på papperet", med listade kontaktpersoner från de olika sektorerna, förefaller passivt och poänglöst.

Nätverkets styrka baseras på relationer mellan människor, men den kan också vändas till dess motsats. Nätverksformen visar sig vara sårbar när relationerna är svåra att etablera, behålla eller fördjupa. Bibliotekarien i Språknät C återkommer ofta till detta med personberoende och vikten av hållbara relationer för en fungerande samverkan. Bib-C: *”Det absolut viktigaste är att vi har kända ansikten, alltså att man vet vilka är vi. Inte bara att det är en funktion. — — För att jag tror att man jättegärna och ofta vill ha sådana formella liksom idéer om att det spelar ingen roll vem det är. Men jag tror inte på det. Jag tror absolut att det spelar jättestor roll vilken person det är. Därför att vi är sådana som människor. Det vore enklare om vi var som... positioner. Men så funkar det tyvärr inte. Det har jag aldrig upplevt någonsin i mitt liv. Det är min åsikt.”* Om utsagan slår fast nätverkets logik, som framhåller personliga relationer och ”personkemi”, är det svårt att komma runt problemet med personalomsättning. Även med varaktigt deltagande kan relationer fungera bättre och sämre. I detta sammanhang tror jag emellertid att Språknätet, som är mer än det lokala nätverket, kan ha en särskild bärkraft.

En väl förankrad överenskommelse i form av en taxonomi – eller andra gemensamma riktlinjer – tillsammans med dokumentation att använda exempelvis vid ”överlämningar”, kan sannolikt skapa en bra plattform för samverkan och fungera kompensatoriskt. Att Språknätet är högt prioriterat från chefs håll inom alla samverkande sektorer är särskilt viktigt. Det finns även en tydlig och självklar intressegemenskap att samverka kring som förenar och ger sammanhang. I det avseendet blir regionala dimensionen i form av främst fortbildning i vid mening särskilt betydelsefull: som sammanhållande faktor, som katalysator och kanske också som ett slags ”bollplank” för idéer och utveckling.

Kajsa Lindberg (2009) beskriver nätverk som en struktur där deltagare med liknande intressen samlas för att utbyta erfarenheter, delge varandra information och stödja varandra. Nätverket som form beskrivs snarare som en samordning byggd på intressegemenskap, än som samverkan. Det är istället organisationers olikheter som framhålls när det gäller samverkan, vilket också medför att deltagarna med hjälp av olikheterna kan åstadkomma sådant som varit omöjligt på egen hand. I Språknätets fall kombineras dessa två utgångspunkter, vilket också skapar potential. Intressegemenskapen kring det professionella objektet, små barns språkutveckling, manifesteras och tydliggörs i nätverksformen, samtidigt som de olika professionerna – och sektorerna – som ingår har de olikheter som krävs för att uppnå verklig samverkan. I nedanstående avsnitt fortsätter jag det resonemanget.

## Samverkan över professionsgränserna

I detta avsnitt kommer jag att beskriva och diskutera det så kallade logopedspåret och hur samverkan mellan logopeder och bibliotekarier kan utvecklas. Jag kommer också att resonera kring vilken betydelse yrkesstatus, legitimitet, lärande och engagemang har i samverkan mellan olika yrkesgrupper. Slutligen belyser jag hur informanterna ser på sin egen yrkesroll i förhållande till de andras utifrån det gemensamma, professionella objektet. Gruppintervjuer genomförda yrkesvis, enskilda intervjuer och i någon mån även annan dokumentation, utgör underlag för denna beskrivning och diskussion.

### *Logopedsamverkan med potential*

Logopedprofessionen är representerad i Språknätets planeringsgrupp och har så varit sedan projektstarten. Under 2012 inleddes logopedspåret i samband med att språkstimulerande träningsmaterial till åtta olika ryggsäckar skulle tas fram. Detta skedde genom intensiv samverkan mellan logopeder och bibliotekarier. I taxonomins nivå fyra, som handlar om samverkan för barn med språkstörningar, beskrivs arbetsgången kring ryggsäckarna. Logopeden instruerar föräldrar hur ryggsäckarna används och skriver ut dem på recept. Föräldrarna lånar dem sedan, via sitt recept, på biblioteket. Det fanns även en ambition enligt taxonomin att dessa två yrkesgrupper skulle samarbeta kring föreläsningar riktade till småbarnsföräldrar, men så har det inte blivit.

I Språknätets projektplan nämns logopeden som exempel på en profession, vilken kan ingå i de lokala språknäten och vid projektstarten hade exempelvis Språknät A en logoped med på sina träffar. Men under projektets gång och framför allt när det sedan övergick till ordinarie verksamhet förändrades logopedernas organisatoriska förutsättningar i länet. Det gjorde det omöjligt för denna yrkesgrupp att vara med på lokala språknätsmöten. Språknät A:s informanter uttrycker sig på olika sätt kring detta kompetensbortfall. Bib2-A förklarar: *”... det har bidragit med mycket när logopeden har kunnat komma till de lokala språknätsträffarna. Då har det blivit fortbildning för oss övriga.”* Även om de andra professionerna i Språknätet bidrar till erfarenhets- och kunskapsutbyte, förefaller logopedprofessionen särskilt viktig för kompetensutvecklingen hos de övriga.

Språknätets logopedspår har således kommit att handla om förskrivning och utlån av logoped-ryggsäckar. I intervjuerna med i första hand informanterna i Språknät A och B framträder en generell uppfattning att användningen av



ryggsäckarna skulle kunna bli bättre. När bibliotekarien i Språknät B beskriver förutsättningarna, uppfattar jag en ”låst position” kopplad till överenskommelsen. Bib-B: *”Vi kan ju inte låna ut dem till vem som helst, så är ju inte överenskommelsen om de här väskorna. De ska ju gå via logoped och ett recept.”* Inom Språknät A urskiljer jag också uppfattningen att ryggsäckarna inte lånas så mycket, även om statistik visar att antalet utlån i den kommunen fördubblats mellan 2013 och 2015. För mer utförlig statistik kring utlån av logopedryggsäckarna i de olika kommunerna, se bilaga.

I intervjuerna beskrivs presumtiva fördelar om ryggsäckarna skulle användas på BVC-mottagningar och inom öppna förskolan. BHV-sjuksköterskan i Språknät A, som remitterar barnen till logoped, vittnar om väntetider på tre till fyra månader – en tidsperiod där ryggsäckarna skulle kunna komma till användning. BHV-A: *”Det finns ju instruktioner i väskorna. Och det vore ju inte så svårt att föräldrarna under tiden började lite, för då blir det inte det här att ’äh, nu ska vi låna en väska!’. Ibland tror jag att det blir lite stort för dem.”*

Språknät A:s pedagog menar att det ingår i pedagogprofessionen att arbeta aktivt även gentemot barn med språksvårigheter. Hen lyfter fram öppna förskolans miljö som mindre utpekande och där barnen kan få stimulans tillsammans med andra barn:

*” — — Vi har ju faktiskt den utbildningen, vi är ju liksom... sen har ju en logoped ytterligare en kompetens, men vi har absolut kompetens att sitta ner med ett material och jobba med barnen om vi har det tillgängligt... — — Vi har ju möjlighet att plocka in fyra barn varav ett har en språkstörning, som inte är ett dugg medveten om det utan tillsammans med de andra barnen får en chans att bygga upp sitt språk utan att känna sig utpekad.”*

Genom att ta bort ”förskrivningstvånget”, alltså kravet på logopeden som mellanhand, skulle ryggsäckarna kunna nyttjas mer av fler. Att avdramatisera träningsmaterialet och inte ge språkträningen en onödig medicinsk koppling kan vara andra fördelar med ett slopat receptkrav. Om biblioteken lånade ut dem till BVC-mottagningar och öppna förskolor, kunde personalen där i sin tur kunna visa materialet för föräldrar eller använda det direkt tillsammans med barnen.

I gruppintervjun med logopederna framträder också en vilja att utveckla arbetet med ryggsäckarna, men då främst genom en ordentlig översyn. Logoped 1: *” — — det kan vara om fem år, men det ska finnas en plan. Så att det inte bara rinner ut i sanden och så är de [ryggsäckarna] omoderna. Om det kanske skulle*

*hända något som gör att vi skulle tänka helt annorlunda kring språkutvecklingen...*” Logoped 2 fortsätter: *”En sådan sak som faktiskt har hänt är ju att vi ska jobba mer evidensbaserat och att vi tar tagit reda på och utvecklat oss själva kring att AKK [alternativ kompletterande kommunikation] är något väldigt viktigt. — — Olika sätt att språka på, multimodalt och variationsrikt är sättet att stimulera språk på...”*

Under logopedernas gruppintervju framförs andra tankar och idéer, som skulle kunna förädlas genom samverkan. Logopederna lyfter fram bibliotekariernas litteraturkännedom, som en kompletterande tillgång. Logoped 3: *”Men något som skulle vara bra för biblioteket skulle vara någon liten exempelhylla. Vad passar för en 2–3-åring, vad passar för en fyraåring? Lite exempel på böcker, att man har någon liten demohylla. En fyraåring, det kanske är det här...? Alltså några förslag.”* Det logopeden beskriver liknar en del av en Äppelhylla, som skulle kunna utgå ifrån de litteraturlistor som redan gjorts till logopedryggsäckarna. Halmstad stadsbibliotek har med utgångspunkt i projektet Språkkedjan, som också inspirerat Språknätet när det gäller ryggsäckarna, en väl utbyggd Äppelhylla med material sorterad efter språkträningsbehov. Materialet och dess indelning är framtagen i nära samverkan med logoped och bibliotekarien har även en handledande roll gentemot föräldrar när det gäller det språkstimulerande materialet. När jag frågar en av bibliotekarierna i Språknät A om Äppelhyllan kan vara ett utvecklingsområde som kan inkludera logopedsamverkan, blir svaret: *”Ja, det skulle ju vara suveränt. Vilket bra tips!”*. Eftersom Bib2-A var med i den arbetsgrupp som tog fram logopedryggsäckarna, kan informanten dra paralleller mellan det givande kunskapsutbytet som ägde rum då och en potentiell samverkan kring Äppelhyllan.

Om Språknätets logopedspår ska utvecklas till att bli en självklar och införlivad del av konceptet behöver ambitionsnivån höjas. I dagsläget finns av organisatoriska skäl ingen samverkan för barn med språkstörningar på lokal nivå. Logopedernas förutsättningar att delta i Språknätet är begränsade till att visa och förskriva ryggsäckarna samt delta i de regionala fortbildningstillfällena. Jag föreställer mig därför att samverkan bör koncentreras till den regionala nivån, genom strategiska punktinsatser – i alla fall till att börja med. En översyn av logopedryggsäckarna, gällande både innehåll och användning, kan vara ett angeläget första steg. Även ett slags ”pilothylla”, med språkutvecklande träningsmaterial som en del av en Äppelhylla, skulle kunna tas fram i samverkan och med regionalt stöd, för att sedan bli verklighet på alla kommunbibliotek i länet. Kanske är det också möjligt att i sammanhanget även inkludera gemensam fortbildning kring materialet. De positiva effekterna av sådana samverkans-processer mellan främst logoped och bibliotekarier kan sannolikt bli stora på både kort och lång sikt.

Det finns inom Språknätet en outnyttjad potential i samverkan mellan logoped- och bibliotekarier kring det gemensamma professionella objektet, samtidigt som den blir belyst på olika sätt i intervjumaterialet. Eftersom barn med språkstörning är en prioriterad grupp inom Språknätet, förefaller logopedprofessionen vara särskilt viktig att involvera i samverkan. Logopederna själva uttrycker en vilja att hitta strategiska samverkansytor, samtidigt som representanter för de andra yrkeskategorierna beskriver att de saknar logopedkompetensen. Jag uppfattar att logopederna åtnjuter hög status och legitimitet hos de andra, samtidigt som övriga professioner kan tillföra sina perspektiv i sammanhanget.

### *Yrkesstatus, legitimitet och mandat*

I samverkan professioner emellan är det inte oväsentligt hur de olika yrkeskategorierna uppfattas, utifrån begrepp som status, legitimitet och mandat. Språknät A har lyft betydelsen av tydlig rollfördelning på sina språknätsmöten, främst när det gäller föräldrautbildningen. Citat från mötesprotokoll från 23 november 2011 (under projekttiden): *”Det är också viktigt att bibliotekarier och BVC-sköterskor pratar igenom rollfördelning så att alla känner att de har legitimitet och en förståelse för varför man är där. Förtydliga roller! Det är viktigt att även BVC-sköterska närvarar vid biblioteksbesöket.”* Eftersom BVH-sjuksköterskan är ett slags auktoritet gentemot föräldrarna och även ansvarig för föräldrautbildningen, fungerar sannolikt närvaron på biblioteket status- och legitimitetshöjande. Att förtydliga rollerna blir ett sätt att lyfta fram även bibliotekariens anseende i föräldrautbildningen.

Flera bibliotekarier återkommer till svårigheterna att, som sammankallande till språknätsmöten, nå ut till främst barnhälsovården. En bibliotekarie beskrev under gruppintervjun problemet med just detta, vilket fick en annan informant att reflektera kring begreppet status:

*”Det är intressant, för du säger att du mejlat och inte fick något svar, för det har jag också upplevt någon gång när jag mejlade och det var helt dött, har e-posten ens gått fram. Men när däremot pedagogerna på öppna förskolan på familjecentralen har mejlat om i princip samma sak, då blir det ett annat sorts gensvar. Så jag kan tänka att man kanske som bibliotek skulle se till att man tog lite mer... eller jag vet inte, att man fick lite högre status bland de andra verksamheterna. Men det handlar ju också om att man måste ha tid att ta sig den platsen, och då har man ju så mycket andra saker...”*

I exemplen ovan är det bibliotekariens status i förhållande till andra yrkeskategorier som i någon mån behöver förstärkas. Frågan om status kopplat till profession är viktig i diskussionen kring sektorsövergripande samverkan. Svensk Biblioteks förening beskriver i *Bibliotekarierna och professionen – en forskningsöversikt* (2008) bibliotekariekompetensen som bred, men otydlig. Det hävdas också att kåren har problem med att formulera sina särskilda kunskaper och färdigheter i relation till andra yrkesgrupper, vilket har att göra med bristande enighet kring kärnan i yrket. Det blir istället olika egenskaper som identifieras som kompetenser. Att hävda yrkets status gentemot andra grupper blir därför svårt.

Sannolikt är det så att status också har med inre och yttre mandat att göra. Uppdragets förankring, både i den egna organisationen och i andras, är viktig. Förutsättningarna för deltagarna att delta tycks variera stort, inte minst mellan sektorerna. Svårigheterna med att nå fram och få alla delaktiga, trots att det är en avtalsbunden samverkan, är något som återkommer ofta i intervjumaterialet. En tänkbar orsak till detta lanseras också. Ped-A tar upp chefens betydelse: *”Det behövs ju att våra chefer förstår vikten av det. Det är ju så. Förstår dom vikten av det, då ger dom tid. Jag tror egentligen inte att det är bristande intresse från någon.”* I gruppintervjun med pedagoger kommer också synpunkter kring förankringen fram: *”--- Vi kan ju tycka hur mycket som helst, men kommer det inte uppifrån så kan vi inte få plats med detta. Det är jättesvårt.”* I utsagorna beskrivs betydelsen av mandat och uppbackning från cheferna. Förutom den lokala och regionala nivån, så framträder också chefsnivån som väsentlig för Språknätets framgång.

### *Engagemanget, mervärdet och att lära av varandra*

Ett ursprungligt syfte med Språknätet var att *öka engagemanget i samverkan* mellan sektorer och överenskommelsen i form av en taxonomi togs fram för att bidra till detta. Men vad gör människor engagerade i samverkan med andra? Informanterna har fått svara på frågan och BHV-sjuksköterskan i Språknät B beskriver betydelsen av eldsjälens, som med ett starkt, övertygande intresse blir en drivkraft i samverkan: *”Är det någon som brinner för något, så kan den inspirera och sedan kan det bli som ringar på vattnet. Att någon annan blir engagerad och kan driva på lite. Om man tycker om, känner lust, tycker det är roligt – att man brinner för något – så sprider det sig.”* Möjligen kan det finnas en risk att eldsjälens utgör en sådan drivande kraft att hela grunden för samverkan rämnar om personen ifråga slutar sin inställning.

Engagemanget i samverkan är tätt sammankopplat med engagemanget för det gemensamma professionella objektet. En underliggande fråga är helt enkelt om engagemang och intresse behöver finnas på ett personligt plan. BHV-sjuksköterskan i Språknät A är inne på det: *"Jag tror att man i grund och botten måste ha ett läsintrasse själv. Tyvärr. Jag hade nog inte varit lika engagerad om jag inte hade läst själv. Alla är vi intresserade av olika saker, man kan liksom inte promota att läsa för barn om man inte tycker att det är kul själv eller har något intresse för det. Då blir det bara 'varsågod, här har du boken'..."*. Även BHV-sjuksköterskan i Språknät B berättar om ett personligt språkintresse, som uppstått ur en flerspråkig bakgrund – en erfarenhet som sannolikt är en stor tillgång i arbetet. BHV-B fortsätter angående engagemang: *"Ja, det är ju intresse, vad man tycker är viktigt, att man känner att det här är värt att jobba för... lite vad man känner ansvar för, eller det är svårt kanske att veta – det handlar kanske om ens personliga intresse."* Det gemensamma professionella objektet kan också vara personligt. Intressegemenskapen i Språknätet är central, men det behöver finnas andra utgångspunkter än den personligt relaterade för att stärka engagemanget. Kanske behöver det inte vara någon skillnad, om den professionella dimensionen är tillräckligt tydlig och underbyggd. Bib2-A gör möjligen den kopplingen i sin utsaga och återigen framhålls chefsrollen: *"Ja, det är väl att man får förutsättningarna framför allt. Och också att man ser effekter. Det är ju svårt att göra om du kommer helt ny. — — — Man ser bara att det är en arbetsbelastning som är betungande istället. Så jag tycker att det ligger lite på chefsnivå också, att skapa förutsättningar för samarbete."* Sanktion från chefer, genom uppbackning och förutsättningar, är viktigt för både dem som är övertygade om Språknätets förtjänster och dem som ännu inte är det. Att vinsterna med denna samverkan tydligt framgår blir också väsentligt, inte minst för nya språknätsdeltagare.

De flesta av de intervjuade lyfter fram den gemensamma fortbildningen, de regionala språknäts-träffarna, som en annan viktig faktor för att öka engagemanget i samverkan. Även möjligheten att diskutera över professionsgränserna framhålls som en väsentlig möjlighet. Bibliotekarien i Språknät C: *"Det handlar väl om att vi får träffas så där som vi gör en gång per termin, det tycker jag är jättebra. — — — det behöver inte vara så långt, det kan räcka med en föreläsning... och sedan att man får tid att prata. Det är bra. Sedan tror jag att vi som jobbar med språkutveckling och små barn, vi är så jäkla engagerade! Vi är som små raketer, liksom! Allihopa."* Kanske är det lärandet i en social kontext, en förutsättning för att fördjupa samverkan, som beskrivs – och vice versa. Små barns språkutveckling framträder som en stark intressegemenskap per definition, där "raketbränslet"

bland annat består av en matchande fortbildningsgemenskap. Även BHV-sjuksköterskan i Språknät A framhåller de regionala träffarna för att få nya idéer och infallsvinklar: ”— — — *hade vi inte fått höra om Bokstart till exempel, då hade det kanske inte varit lika lätt för oss att tänka på spåret med somaliska familjer. Så det tror jag är en jätteviktig del.*” Interaktionen mellan forskning och tillämpning kräver sitt mått av reflektion, både enskilt men också tillsammans med andra och är viktigt drivmedel för den fortsatta språknätsutvecklingen.

Jag uppfattar att värdet av den gemensamma fortbildningen slår igenom på flera plan: som katalysator för det lokala språknätsarbetet, som en sammanhållande faktor för hela Språknätet regionalt och som legitimitetsskapare. Fortbildningen prioriteras också högt av samtliga yrkeskategorier. Intressant är att notera samspelet mellan lokal och regional nivå, som manifesteras i de lokala respektive regionala träffarna. Nivåerna representerar kanske också ett slags växelverkan mellan såväl närhet och distans, som mellan praktik och teori. En av informanterna, BHV-sjuksköterskan i Språknät B, beskriver ett slags ”glapp”, som jag uppfattar det, mellan vardagspraktik och den mer distanserade hållningen som samverkan med andra professioner kräver: ”... *sedan när man kommer på ett sådant möte [språknätsmöte] då sitter man där och då är det inte verksamheten i ens profession. Det är så levande varje dag i mötet med familjerna och barnen. Att man kanske kan förmedla till varandra hur man har det i sina verksamheter, så det ger mer input... man kanske har något möte där det är svårt, där man kan få hjälp av varandra.*” Utsagan beskriver utifrån praktikerens horisont att det är i arbetsvardagen som den ”riktiga” verksamheten pågår och att den behöver delas med andra i samverkan mellan olika professioner.

Eftersom Språknätets samverkan mellan sektorer förutsätts åstadkomma mer än vad som varit möjligt var och en för sig, är det intressant att framhålla mervärdet. En av informanterna i gruppintervjun med pedagoger berättar om en effekt av samverkan, som handlar om att befästa budskapet från olika yrkeskategorier som träffar föräldrar: ”*Vi pratar lite samma språk nu, BVC, bibliotek och öppna förskolan. Kortare vägar till varandra. Föräldrar får lite samma information. Vi pushar mer för de här gåvoböckerna. — — — Och att de hör det ungefär samma saker från olika professioner och det är ju jättebra. Det ger ju verkligen en förstärkning.*” Förstärkning, både gentemot föräldrar och även gentemot varandras verksamheter, är ett tydligt mervärde. Utgångspunkten är samma budskap, som hämtas från det gemensamma professionella objektet, men förmedlingen görs från olika yrkesperspektiv.

Ett annat mervärde är att deltagarna lär av varandra, med utgångspunkt i skillnader. Bibliotekarien från Språknät A (Bib2-A), som var med och tog fram

logopedryggsäckarna i en intensiv samverkans-process mellan två olika professioner, beskriver hur det gick till:

*”Det vi gjorde var ju det här... i varje väska är det ju en litteraturförteckning också, på litteratur som skulle kunna passa... det är ju någonting som skulle behöva uppdateras allt eftersom. Det var ju redan då när vi satte ihop logopedväskorna, de böckerna som logopederna föreslog, som de hade inarbetade och använde på sina... var ju böcker som inte gick att köpa och som inte fanns kvar på biblioteken heller. — — Och då måste ju vi ha en diskussion med logopederna vad är det med den här boken som är bra, vad är det vi ska leta efter... för det var ju sådana uppdrag som [NN] och jag fick... och i början så förstod vi ju knappt vad de menade, liksom. Så man fick läsa böckerna på ett nytt sätt men det var också väldigt användbart. Vi kunde också visa värdet med en annan bok för dom på ett annat sätt liksom... skulle du inte kunna använda den här, kan du läsa den så...”*

Utsagan beskriver när två olika kompetenser möts och lärande uppstår. Även två ingångar till språkträning framträder. Å ena sidan logopedens kunskaper kring träningsbehov kopplade till språksvårigheter, å andra sidan barnbibliotekariens kompetens vad gäller barnlitteratur i vid mening. Detta kunskaps- och erfarenhetsutbyte över professionsgränser gjorde stort avtryck. Bib2-A berättar mer om effekterna:

*”— — jag är säkert präglad av att jag varit med i logopedspåret och för mig var det utvecklande, för det gör att jag kan prata om böcker på ett annat sätt. Och jag skulle gärna se att vi hade mera sådana samarbeten också på regional nivå. — — Och det är ju någonting som jag har kunnat använda när jag har pratat med föräldrar både ute på förskolorna och med föräldrar på öppna förskolan, naturligtvis också. Men även nere i disken.”*

I beskrivningarna uppfattar jag att informanten inte bara har fått syn på sin egen, specifika kompetens genom att beskriva samverkansprocessen, utan att även förvärvet och tillämpningen av nya kunskaper identifieras.

### *Att få syn på den egna professionen – i relation till andras*

Ibland har jag upplevt att det specifika i just den egna professionen formuleras trevande av informanterna, som en försiktig prövning av innehållet.

Möjligen är de inblandade yrkesgrupperna ovana att definiera sin profession, men anledningen kan sannolikt också vara att det kan vara oklart vad exakt den består av. Svensk Biblioteksförning (2008) beskriver just detta med otydligheten kring kompetens och yrkets kärna när det gäller bibliotekarierna. Måhända kan det gälla för fler av de ingående yrkeskategorierna inom Språknätet.

Pedagogen i Språknät B försöker sätta ord på det karaktäristiska i sin profession, utgångsläget som pedagog i en frivillig, pedagogisk gruppverksamhet: *”Jag gillar ju det här att vi liksom ser familjer från olika håll. Det tycker jag är jätte viktigt. Just att det här med logopeden... vi kan fånga upp, vi kan slussa vidare, vi kan tipsa varandra... då känner jag som en liten guide, kan man säga. – – – Jag kan guida dem likväl till biblioteket om de behöver en bok, tips eller råd eller jag kan guida dem till socialtjänsten om de behöver den här hjälpen för sin relation... då kan jag guida dem dit. Jag känner mig som en medlare.”* Ped-A beskriver yrkesrollen i termer av 'fånga upp', 'slussa vidare', 'guida'/vägleda och 'medla'. Jag uppfattar att det blir tydligt hur informanten genom att formulera sig kring sin yrkesroll också i samma stund får syn på den – och att det då uppstår ett slags aha-upplevelse. Ibland krävs en smula distans från vardagsarbetets närhet, för att se bättre. Distansen kan i detta fall vara ett intervjutillfälle, men kan troligtvis också uppstå i ett samtal under en språknätsträff. Framträder den egna yrkesrollen tydligare är det också lättare att utveckla den, inte minst i samverkan med andra.

När Bib1-A beskriver pedagogernas roll inom öppna förskolan i relation till bibliotekariernas, framträder en del likheter. Båda professionerna jobbar mot barnen med de vuxna i deras närhet, med lust och inspiration som främsta ledord. Bib1-A: *”... då vi har till exempel föräldrautbildningarna på biblioteket så är det ju lustläsningen vi lyfter. Dels själva språkutvecklingen, hur det ser ut i ett normalt svep, men också visa på lusten – visa att det är kul att läsa och varför man ska läsa och vilka sinnen som tränas och så. Det är ju bara kopplat till lustläsning för att koppla från det till skolan och prestationer. Men sedan betonar vi ju vilken vikt man har som förälder och närstående vuxen, att ge förutsättningar... men vi försöker ändå presentera det på ett positivt sätt, utan för mycket pekpinnar.”* Att identifiera likheter kan tydliggöra funktionen, men oftare märker jag att informanterna i sina försök att beskriva yrkesrollerna gärna utgår från det som skiljer sig åt.

Språknät A:s pedagog ringar in den relation de får med föräldrarna på en öppen förskola, i jämförelse med barnhälsovårdens kontroller med bokade tider. Här illustreras också familjecentralens närhet mellan de två verksam-



heterna. Ped-A: *"... vi brukar ju säga att vi är ganska duktiga på att vara lyhörda gentemot föräldrar, för vi har ju oftast mer tid. De [BVC] har ju oftast en bokad tid, nu har vi dom här en halvtimme och så ska de prata om språk och så vidare... Vi har ju större möjlighet att se nyanser. Det pratar vi om ibland så kommer ju dom in hit och dom ska göra 4-årskontrollen och de vägrar och sitter knäpptyst där inne. Så kommer vi in hit och börjar leka lite här, så kan jag börja prata med barnet och så hör ju dom oj, han kan ju massvis. Vi ser ju... vi har en vidare syn av barnet, det tror jag nog att de skulle hålla med om också."* Citatet illustrerar tydligt hur öppna förskolans miljö kan fungera mer "avspänt" och därmed också komplettera barnhälsovården i deras kontroller, ett utbyte som sannolikt möjliggjorts av familjecentralens (och kanske också Språknätets) nära samverkan.

En pedagog berättar under gruppintervjun om sin yrkesroll inom öppna förskolan och jämför den med BHV-sjuksköterskans: *"Men sedan vi som jobbar i öppna förskolan i de här språknätsträffarna, så ser ju vi vad föräldrar behöver just nu. — — Vi träffar föräldrar på ett annat sätt, det händer hela tiden saker med föräldrar, det utvecklas hela tiden och vi är med i den här utvecklingen. BVC träffar också föräldrar. Men inte på det sättet. Det är mer hälsa — vi får en annan bild av föräldrarna som vi kan bidra med i de här språknätsträffarna."*

Genom att informanterna reflekterar och formulerar sig kring den egna professionen, förefaller det som att den i samma stund synliggörs eller tydliggörs också för dem själva. Men det är i förhållande till de andras roller, som den egna yrkespraktiken enklast låter sig beskrivas. Framträder kärnan i professionen tydligare, blir den också lättare att utveckla i relation till uppdraget.

Språknätets stora poäng är den sektorsövergripande satsningen på ett tydligt och angeläget gemensamt professionellt objekt. De olika perspektiven och det yrkesspecifika hos de deltagande professionerna skapar ett mervärde. Men det handlar inte bara om att få syn på och tydliggöra det, utan också om att använda den styrkan till att utveckla och fördjupa samverkan.

# Avslutande kommentarer



En sammanfattande slutsats i utvärderingen är att Språknätet är ett genomtänkt koncept med stor inneboende potential, inte minst genom den sektorsövergripande och därmed tvärprofessionella samverkan som finns utifrån lokala språknät, gemensam regional fortbildning och nivågrupperade riktlinjer i form av en överenskommelse. Det gemensamma professionella objektet, små barns språkutveckling, är angeläget, avgränsat och tydligt. För att utveckla samverkan inom Språknätet ytterligare och blicka framåt, följer därför några frågor och förslag att ta med sig på vägen.

## Framtåtblickande frågor och förslag

### *Ökad förankring på chefsnivå*

Utvärderingen har visat att Språknätet inte är förankrat i alla verksamheter. Den överenskommelse kring samverkan som finns, med chefer på hög nivå som skrivit under, har inte fått det genomslag som krävs för att skapa tillräcklig legitimitet. Det har därför varit svårt för de sammankallande bibliotekarierna att exempelvis etablera kontakt med nya deltagare, inte minst inom barnhälsovården. Genom att göra chefsnivån mer synlig och aktiv i Språknätet, bör mandatet hos dem som ska samverka på fältet öka. En starkare förankring i hela ledet, från chef till medarbetare, skulle befästa Språknätet både lokalt och regionalt. Kanske kan en styrgrupp med chefsrepresentation från de olika sektorerna i länet komplettera den regionala planeringsgruppen som finns idag?

### *Lokala språknät, lokala förutsättningar och mötesfrekvens*

Grundtanken med lokala språknät, genom främst dess träffar, var att hålla samverkan vid liv och även fördjupa den. Att mötas och samtala regelbundet med varandra, helst någorlunda strukturerat, bygger personliga relationer som är viktiga för det man sedan utför i samverkan. Oavsett samverkansgrad, tror jag det är viktigt att på lokal nivå kartlägga förutsättningarna. Hur ser situationen ut rörande befintliga nätverk som exempelvis familjecentraler? Vilka lämpliga samverkansparter finns det? Hur ser demografin gällande familjer och barn ut? Jag menar också att det kan vara värt

att fundera på betydelsen av mötes-frekvensen. Fler träffar kan intensifiera samverkan och göra det lättare att komma vidare. Om någon deltagare missar en träff, kan det idag ta ett år innan man ses nästa gång. Kan det vara så att fler möten också skulle öka det upplevda värdet av det man samverkar kring?

### *Mer av regional samordning – för lärande, sammanhang och utveckling*

Den regionala nivån inom Språknätet är betydelsefull på många sätt. Gemensam och regelbunden fortbildning – ofta i form av föreläsningar – är mycket uppskattad, prioriteras högt av alla yrkes-grupper och fyller fler funktioner förutom den kompetensutvecklande. Som meningsskapande, sammanhållande och legitimitetshöjande kraft förefaller dessa regionala träffar vara oöverträffade för länsövergripande samverkan. De fungerar också som katalysator i det lokala språknätsarbetet. Under den intensiva projektperioden anordnades en föreläsningsserie omfattande fyra tillfällen per år, en frekvens som sedan övergången till reguljär verksamhet reducerats till en halvdag per år. Men precis som i resonemanget med att öka antalet lokala språknätsträffar för att intensifiera samverkan, kanske fler regionala träffar – eller heldagar istället för halvdagar – skulle kunna ge likande effekt. Dessa *lärtilfällen* kan som tidigare innehålla föreläsningar, men också workshops eller exempel på metod-arbete som stärker deltagarna i deras gemensamma uppdrag. Bibliotekskonsulenten vid Länsbibliotek Uppsala, som har en samordnande roll för Språknätet regionalt, nämner under intervjun även gemensamma studiebesök som intressanta. Jag vill också betona betydelsen av generöst med tid för tvär-professionell reflektion under dessa tillfällen. Kanske behöver också viss fortbildning erbjudas lokalt, anpassad till det enskilda språknätets behov.

Jag menar att det är viktigt att betrakta lärandet som något som framför allt sker i arbetsvardagen och i samverkansprocesserna. Genom att möjliggöra och lyfta fram sådana situationer kan lärandet också utvecklas och tas tillvara, även i en regional kontext. Att ”bygga in” fortlöpande återkoppling och uppföljning i form av exempelvis handledning tror jag är nödvändigt. Språknätet har inte ett projektdriv längre, utan behöver som reguljär verksamhet sannolikt återkommande stimulans för att inte stagnera. I linje med detta uttrycker bibliotekskonsulenten önskemål om större utrymme för dialog med de lokala språknäten, utifrån ett slags följeutvecklande perspektiv. Kerstin Rydsjö betonar i sin rapport *Dags att höja ribban!?* (2012), som är en rapport om

samverkan mellan barnhälsovård och bibliotek, betydelsen av just kontinuerlig utvärdering som en förutsättning för uthållighet och hållbarhet i satsningen.

### *Definierade professioner och roller skapar mervärde*

Det är främst genom olikheterna hos de samverkande yrkesgrupperna som informanterna får syn på och kan tydliggöra kärnan i sin egen profession, särskilt i förhållande till det gemensamma professionella objektet. De kompletterar också varandra genom olikheterna och förstärker såväl budskapet som de respektive verksamheterna, vilket skapar mervärde. För att kunna samverka är det därför viktigt att definiera yrkesrollerna, liksom att förvärva kännedom om sektorerna som ingår. Det ökar förståelsen och förtroendet, men kan också bidra till att utveckla den egna yrkesrollen – och i förlängningen sannolikt också den egna verksamheten. Förslagsvis kan de olika professionerna lyftas fram mer på de regionala träffarna, så att det inte främst blir ett ansvar för de lokala språknäten. Ett exempel kan vara genom tvärprofessionell kollegial reflektion, ett annat att låta de olika yrkeskategorierna berätta om just sina språkutvecklande arbetspraktiker.

### *Logopedsamverkan – en viktig potential*

I en ambitiös samverkan kring små barns språk-utveckling är det otänkbart att inte betrakta barn med språkstörningar som en särskilt prioriterad målgrupp. Genom att tydligare göra logopedsamverkan till en integrerad del av Språknätet, kan utgångspunkten om alla barns behov bättre tillgodoses. Eftersom det finns organisatoriska begränsningar för logopederna att delta i Språknätet, menar jag att samverkan behöver koordineras på regional nivå och bestå av strategiska punktinsatser – till gagn för hela länet. Två konkreta exempel på sådana samverkansprocesser, företrädesvis mellan logopedier och bibliotekarier, är dels en genomgripande översyn av logopedryggsäckarna och dels framtagandet av en utbyggd Äppelhylla med språkträningsfokus.

### *Samverkan för barn och föräldrar med annat modersmål än svenska behöver lyftas fram*

Att Språknätet skulle ha ett särskilt fokus på barn och föräldrar med annat modersmål än svenska, slogs fast redan i projektplanen. I taxonomins nivåer framgår dock inte denna prioritering. På senare tid har flyktingsituationen och de asylsökandens behov uppmärksamrats stort i medier och inom de flesta samhällssektorer, inte minst inom de samverkande verksamheterna i Språknätet. Även om det finns en medvetenhet kring denna prioriterade

målgrupp och flera lokala språknät som arbetar med att möta behoven, så ser jag att intentionerna behöver lyftas fram både kort- och långsiktigt och vara en självklar del i en reviderad taxonomi.

### *Taxonomins vara eller icke vara – är det frågan?*

Eftersom taxonomin förefaller ha olika betydelse som verktyg för samverkan, beroende på samverkansgrad och hur länge samverkan varit igång, är det svårt med generella rekommendationer. Den uppfattas helt enkelt på olika sätt av olika språknätsdeltagare, även vad gäller grad av konkretion och detaljnivå. Intervjuerna pekar emellertid på att den har fungerat som ett verktyg för många lokala språknät i uppstartsfasen av samverkan. Kopplad till en skriftlig överenskommelse har den sannolikt gett tyngd åt samverkan mellan sektorerna, men förankringsproblematiken i chefsleden har minskat effekten av den. Oavsett hur överenskommelsen är formulerad, som en taxonomi eller något annat, är chefsförankringen avgörande för legitimiteten.

När nu taxonomin ska revideras befinner sig de lokala språknäten i olika samverkansstadier och verkar i olika lokala sammanhang. Jag tror det är rimligt att se på en reviderad taxonomi som ett slags nivågrupperad sammanfattning av Språknätets intention och uppdrag. En sådan bör ha en inbyggd flexibilitet inför lokala, regionala och samhälleliga förutsättningar och inte vara för detaljerad.

Innan en översyn av taxonomin påbörjas, kan några övergripande frågor om nivågrupperade riktlinjer behöva ställas. Är det rimligt eller önskvärt att hierarkiskt nivågruppera prioriterade målgrupper? Ska samverkan kring barn med språkstörningar i så fall komma före samverkan kring barn och föräldrar med annat modersmål eller vice versa? Och mer djärvt – är en taxonomi det lämpligaste sättet att formulera riktlinjerna för samverkan där Språknätet befinner sig idag? Kanske finns det någon annan matris eller modell som kan tydliggöra samarbete/samverkan, som också rymmer både horisontella och vertikala riktningar, alltså flera dimensioner?

### *Till sist...*

Språknätets idé är bärande och rymmer stor utvecklingspotential. De lokala språknäten tillsammans med den regionala fortbildningen, som med fördel kan innehålla mer av reflekterande inslag, utgör två viktiga nivåer i Språknätet som helhet och ingår även i taxonomin. För att öka legitimiteten för språknätssamverkan behövs en aktiv och synlig chefsnivå. Samverkan gentemot prioriterade grupper behöver tydliggöras och utvecklas. Gemen-

samma riktlinjer, i form av en modifierad taxonomi eller annan modell, kan fortsättningsvis vara nödvändiga för att tydliggöra uppdraget, fördjupa samverkan och uppnå likvärdighet för målgrupperna. Genom att utveckla den potential som finns, kan Språknätet framöver inte bara betraktas som ett koncept, utan som ett begrepp. Ett begrepp liktydigt med ett tvärprofessionellt engagemang för små barns språkutveckling, där de ingående samverkansparterna tillsammans åstadkommer mer än parterna var för sig.

# Käll- och litteraturförteckning

## Källor

### Intervjuer

- Åtta enskilda intervjuer med språknätsdeltagare  
En enskild intervju med en bibliotekskonsulent  
Tre gruppintervjuer yrkesvis med bibliotekariier (fyra deltagare), pedagoger (åtta deltagare) och logopedier (3 deltagare).
- Intervjufrågor besvarade via mejl av en logoped

### Dokumentation av Språknätet och dess bakgrund

Rapport *Språket, typ – redan på skötbordet*, Projektplaner, PM, redovisning av projektbidrag Kulturrådet, protokoll från lokala språknätsmöten och regionala planeringsmöten med mera.

## Litteratur

- Blomberg, M. m.fl. (2010): *Språk-kedjan. En obruten kedja för alla barns tal- och språkutveckling. En halländsk modell*. Regionbibliotek Halland. <http://www.regionhalland.se/PageFiles/22619/sprak-kedjan.pdf>
- Lindberg, K. (2009): *Samverkan*. Liber.
- Rutquist, A-C. (2013): KUB-projektet – en modell att lära för jobbet?  
<https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:909915/FULLTEXT01.pdf>
- Rydsjö, K. (2012): *Dags att höja ribban!? En rapport om samverkan mellan barnhälsovård och bibliotek kring små barns språk- och litteracitetsutveckling*. Region Halland.
- Rydsjö, K. (2015): *Dags att höja ribban! Samverkan för små barns språkutveckling*. Region Halland.
- Bibliotekarierna och professionen – en forskningsöversikt (2008). Svensk Biblioteksforening. <http://www.biblioteksforeningen.org/wp-content/uploads/2011/08/Professionen2.pdf>
- Ögland, M., Lundgren, L., Wockatz, K. (2010): *Mäta och Väga – om statistik och effektivitet på folkbibliotek*. Regionbibliotek Stockholm.
- Ögland, M. (2013): *Taxonomier – verktyg för verksamhetsutveckling*. Regionbibliotek Stockholm.

# Bilagor

- Bilaga 1 Taxonomin
- Bilaga 2 Överenskommelsen
- Bilaga 3 Intervjumanual, grupp/enskild
- Bilaga 4 Intervjumanual, bibliotekskonsulent
- Bilaga 5 Statistik gåvoböcker
- Bilaga 6 Statistik logopedryggsäckar



## Bilaga 1

# Taxonomi för samverkan/ samarbete

*Samarbetet är grupperat i nivåer som anger grad av kvalitet från en basnivå till en mer utvecklad samverkan, en s.k. taxonomi. Taxonomin läses nedifrån och upp, det vill säga nivå 6 anger hög grad av samverkan och nivå 1 anger en lägsta nivå av samarbete. Samverkan definieras här som något utöver samarbete. Med samverkan menas medvetna handlingar som utförs tillsammans med andra i en avgränsad grupp avseende ett definierat problem och syfte. På vilken nivå samarbetet kan ske varierar beroende på befolkningsstruktur, personaltillgång och andra lokala förutsättningar. Förutom att vara normerande kan taxonomin även vara ett redskap för verksamhetsutveckling och utvärdering.*

### **Nivå 6. Samverkan i lokala Språknät**

Lokala Språknät med representanter från BVC, bibliotek och familjecentraler/Öppna förskolan samverkar regelbundet kring det gemensamma uppdraget: barnets språkutveckling. Samverkan sker utifrån lokala förutsättningar och utifrån respektive profession. Biblioteket är sammankallande, ansvarsfördelning och tidsplan för aktiviteter planeras och utvärderas gemensamt vid två tillfällen per år.

### **Nivå 5. Samverkan kring föräldraträffar**

Planerat samarbete mellan BVC, bibliotek, familjecentraler/Öppna förskolan sker kring lokala föräldraträffar med målet att de ska bli likvärdiga oavsett var i kommunen man bor. Varje verksamhet definierar tydligt sin roll i sammanhanget. Barnhälsovård/Familjecentral är sammankallande, planering och utvärdering sker vid ett tillfälle per år.

### **Nivå 4. Samverkan för barn med språkstörningar**

För de vanligaste språkstörningarna har ”språkrygsäckar” med böcker och lekmaterial efter en halländsk modell tagits fram inom projektet Språknätet. Barnlogoped instruerar hur de används och skriver ut ett ”recept”. Rygsäckarna finns för utlån på biblioteken. Förutom detta samarbetar barnlogoped och

barnbibliotekarie kring upplägg och genomförande av en föreläsning öppen för alla föräldrar med små barn. Länsbibliotek Uppsala är sammankallande och föreläsningen erbjuds på valda orter i länet en gång per år.

### *Nivå 3. Gemensam fortbildning för kunskapspridning*

En gång per år inbjuder Länsbibliotek Uppsala till ett fortbildningstillfälle kring ny forskning och "best practice" kring samverkan, flerspråkighet eller något annat ämne av gemensamt intresse. Fortbildningen genomförs i samråd med Barnhälsovården, familjecentraler/Öppna förskolan och Länslogopedin. Samma innehåll erbjuds vid två tillfällen för att så många som möjligt ska ges möjlighet att delta.

### *Nivå 2. Samarbete kring gåvoboken och foldrar*

*Barnhälsovården* ansvarar för utdelning av presentkort för gåvoboken och ABC-droppar till föräldrarna samt arbetar med språkväska och film enligt rekommendationer. *Biblioteken* står för kostnad och distribution av ABC-droppar till Barnvårdscentralerna samt att, vid hämtning av gåvoboken ge föräldrarna "det lilla extra" om barnbiblioteksverksamheten för att locka föräldrarna till biblioteket. Gåvoboken bör kompletteras med ytterligare en lokal gåvobok under barnets förskoleår. *Länsbiblioteket* bekostar gåvoboken samt står för sammanställning av hämtstatistik. Länsbiblioteket samordnar också inköpen av ABC-dropparna samt distribution av presentkort. *Familjecentraler/Öppna förskolan och Barnlogopedin* stöder samtliga processer

### *Nivå 1. Samarbete i form av kontaktnät för information*

En kontaktperson för samarbetet kring barns språkutveckling utses på varje enhet inom respektive verksamhet. Länsbiblioteket ansvarar för att listan uppdateras en gång per år. Kontaktpersonerna känner till och informerar om överenskommelsen samt det material om barns språkutveckling som finns. Kontaktpersonen känner även till och informerar om det webbaserade material som producerats för publicering på Uppsala läns webbibliotek, Bibli.se, Rikshandboken-bhv.se, Familjecentraler.se och logopedforum.se

## Bilaga 2

# Överenskommelse



Länsbibliotek Uppsala



## Överenskommelse Datum

### *Sektorsövergripande samarbete/samverkan kring de yngsta barnens språk- och läsutveckling i Uppsala län*

För att få en hållbar struktur och kontinuitet i samarbetet kring de yngsta barnens språk- och läsutveckling har en taxonomi för samverkan/samarbete utarbetats (Se bil.) Undertecknade har kommit överens om att från och med den 1 april 2013 samverka enligt taxonomin. Ambitionen är att vidmakthålla det nätverksarbete som påbörjats genom projektet och att övriga kommuner ansluter sig till arbetssättet. Målet är att under treårsperioden nå samverkan enligt nivå 6. Överenskommelsen följs upp årligen. Inför en eventuell förlängning gör Länsbibliotek Uppsala en kartläggning som beaktas vid en eventuell revidering inför en ny treårsperiod. Arbetet med nästa överenskommelse påbörjas januari 2016.

Ort

*Underskrift*

Hälso- och sjukvårdsdirektör

*Underskrift*

Kultur- och bibliotekschef, Produktionsdirektör eller liknande

*Underskrift*

Chef för Kultur i länet

Landstinget i Uppsala län

## Bilaga 3

# Intervjuguide grupp/enskilda

*Frågorna har varierat något och situationsanpassats vid intervjutillfällena, främst beroende om det varit gruppintervju eller enskild intervju och vilken yrkeskategori som intervjuats.*

### Inledande frågor

Ditt namn? Arbetsplats? (Kommunal eller annan huvudman?) I vilken stadsdel/kommun? Hur länge har du arbetat på din nuvarande arbetsplats? När kom du med i språknätet?

### Det lokala språknätet

Kan du berätta om (sam)arbetet i det lokala språknät som du är med i?

Hur ser dina kontakter ut med övriga parter i Språknätet?

Kan du beskriva en träff i ditt lokala språknät?

Vilka områden/aktiviteter har du samarbetat kring inom ditt språknät?

På vilket sätt har du samarbetat?

Med vem/vilka har du samarbetat (vilka andra yrkesgrupper) i språknätet?

Hur ser du på din roll och ditt uppdrag (inom språknätssamarbetet) i relation till de andra yrkeskategoriernas roller/uppdrag?

Vad har fungerat bra i samarbetet? Vad har fungerat mindre bra i samarbetet?

Hur skulle samarbetet kunna utvecklas och förbättras (ev. hinder/svårigheter övervinnas)?

En fråga till dig som varit med lite längre i språknätet: Kan du beskriva samarbetet i språknätet från starten och nu – har det förändrats och i så fall på vilket sätt? Vad behövs för att ett samarbete ska hålla över tid?

### Överenskommelsen/taxonomin

*(informanterna får ett exemplar av taxonomin att ha till hands under intervjun)*

Känner du till taxonomin för samarbete/samverkan?

Kan du i så fall berätta hur ni tänker kring taxonomins olika nivåer för

samarbete?

Vilka nivåer/aktiviteter i taxonomin uppfattar du att det mesta av samarbetet kretsar kring för er del?

Har det uppstått samarbeten kring andra aktiviteter än de som står med i taxonomin? I så fall vilka?

Påverkar själva taxonomin ditt samarbete med de andra yrkeskategorierna i Språknätet kring barns språkutveckling? I så fall på vilket sätt?

Hur/på vilket sätt arbetar ni kring själva taxonomin i ditt språknät? Diskuterar/pratar ni kring den och i så fall hur (på träffarna)?

Vilken betydelse uppfattar du att den sektorsövergripande överenskommelsen har för samarbetet i språknätet?

I taxonomin används begreppen samarbete respektive samverkan. Vilken betydelse har de begreppen för dig?

## **Logopedspåret**

Kan du berätta om arbetet kring logopedryggsäckarna? Ser du någon förändring över tid?

Hur ser dina kontakter/ditt samarbete ut med logopeden/logopederna?

Vad tänker du kring logopedens roll när det gäller ryggsäckarna och arbetet med barn med språkstörningar och deras föräldrar? Vad tänker du kring din roll när det gäller ryggsäckarna och arbetet med språkstörda/språkförsenade barn och deras föräldrar?

Finns det annat än logopedryggsäckarna som ni – logopeden/logopederna och du – samarbetar kring? I så fall vad? Vad skulle du vilja samarbeta kring med logopeden (när det gäller barn med språkstörningar)? På vilket sätt?

## Bilaga 3

# Intervjuguide, fortsättning

### Mer om samarbetet

Hur ser demografin ut i din kommun/stadsdel där du arbetar med avseende på barn och föräldrar med annat modersmål än svenska? Hur har arbetet/samarbetet tillsammans med de andra i ditt språknät sett ut kring den målgruppen? (Har det funnits ett samarbete...?) Hur tänker du kring eventuella samarbetsfördelar (inom Språknätet) när det gäller denna målgrupp?

Hur ser ni på mervärdet generellt av samarbetet när det gäller de små barnens språkutveckling – vad har samarbetet resulterat i? (*Vad har blivit av som utan språknätssamarbetet inte skulle ha blivit av eller blivit sämre utan...*)

Vad betyder mest för att öka engagemanget/delaktigheten/intensiteten i ett samarbete?

Hur skulle du vilja att samarbetet/samverkan inom språknätet utvecklades på några års sikt? Vad skulle krävas för att nå dit?

Hur ser du på bibliotekskonsulentens/länsbibliotekets roll?

Övriga synpunkter – är det något du vill tillägga?

## Bilaga 4

# Intervjuguide, bibliotekskonsulent

### INLEDANDE FRÅGOR

Hur länge har du arbetat på din nuvarande arbetsplats? När kom du med i språknätet?

### *Länsbibliotekets roll och den regionala nivån*

Kan du berätta om länsbibliotekets roll i Språknätet?

Har ditt arbete mest varit kopplat till den regionala planeringsgruppen eller har du haft andra funktioner i Språknätet?

Har det kommit önskemål eller frågor från de lokala språknäten till dig?

Och hur ser samverkansprocessen ut i den regionala planeringsgruppen?

Kan du beskriva er rollfördelning?

### *Överenskommelsen/taxonomi*

Kan du berätta om hur du tänker kring taxonomins olika nivåer och användningen av den?

Hur ser du på länsbibliotekets roll när det gäller innehållet i de olika nivåerna?

Hur har ni i planeringsgruppen arbetat kring förankringen av taxonomi i Språknätet?

Har du någon generell bild av hur taxonomi används lokalt i de här lokala språknäten?

Hur har det varit att arbeta efter den här typen av modell i din roll som samordnare?

Har du några synpunkter på innehållet i taxonomi? I så fall vad?

### *Mer om samverkan och länsbibliotekets roll*

Har du någon bild av hur de samverkar i de lokala språknäten?

Hur ser uppslutningen ut för de olika yrkeskategorierna på de regionala träffarna, den gemensamma fortbildningen?

Vilka styrkor och potential ser du i den i Språknätet som samverkansform?

Hur ser du på länsbibliotekets roll i Språknätet framöver? Utvecklingsmöjligheter?

Övriga synpunkter – är det något du vill tillägga?

## Bilaga 5

# Gåvoboken, statistik 2015

## Gåvoboken – statistik 2015

Kommun	Antal födda	Hämtade gåvoböcker	Hämtade gåvoböcker kontra antal födda, procent
Enköping	400	135	33,75 %
Heby	136	133	97,79 % (i Heby delas boken ut på BVC)
Håbo	196	91	46,42 %
Knivsta	206	92	44,66 %
Tierp	249	81	32,53 %
Uppsala	2677	1181	44,11 %
Älvkarleby	80	28	35,00 %
Östhammar	235	84	35,74 %
Summa	4179	1825	43,67 %



## Bilaga 6

# Logopedryggsäckar, utlån

## Logopedryggsäckar/-väskor – antal utlån (2013–2015)

Kommun- bibliotek/ stadsdel	Antal utlån							
	Ljud 1	Ljud 2	Sam- spel	Sor- tera	Ord 1	Ord 2	Men- ingar 1	Men- ingar 2
ENKÖPING	15	17	6	7	10	2	10	4
HEBY	4	4	3	1	4	4	0	3
HÅBO	11	4	0	3	5	4	2	10
KNIVSTA	2	0	5	0	5	2	4	0
TIERP	3	3	3	3	3	3	2	1
Bibliotek Uppsala*	90	86	18	49	52	39	66	67
Varav Gottsunda**	21	14	2	6	10	9	18	10
Varav Gränby**	12	23	0	4	4	2	3	9
Varav Stenhagen**	13	18	3	8	7	6	11	18
ÄLVKARLEBY	3	2	1	1	2	1	2	0
ÖSTHAMMAR	1	Väska saknas	3	0	4	1	7	2
Totalt***	129	116	48	64	85	56	93	87

Antal utlån avser totalt antal utlån, inkl. omlån, sedan starten 2013 t.o.m. 2015-12-31.

Logopedväskorna/ryggsäckarna är åtta till antalet och benämns Ljud 1, Ljud 2 osv.

\*) Totalt antal utlån (inkl. omlån) inom hela Bibliotek Uppsala, alltså stadsbiblioteket + stadsdelsbiblioteken

\*\*) Totalt antal utlån per exemplar, **per ägande enhet**. Material skickas fritt inom Bibliotek Uppsala, så de kan ha lånats ut på andra enheter.

\*\*\*) Totalt alla väskor, alla exemplar i länet: **678 utlån** (inkl. omlån) åren 2013, 2014 och 2015

